I.

Událo se za oné válečné výpravy namnoze nešťastné, z níž v obecné paměti zachovalo se nejtrvaleji proslulé dobytí Srbského Bělehradu, jež l. 1790 vykonal generál Gideon Laudon.

Turecko vypovědělo ruskému carství válku, kteréž Josef II., král uherský a český, jsa Rusův spojencem od února l. 1788 se účastnil. Dychtiv slávy válečné, sám se postavil v čelo své armády. Jemu po boku byli generálové: princ z Koburka, Lascy a Laudon.

Eugenius Savojský byl dávno již mrtev a s ním zmizelo štěstí vojsk císařských, jež tak slavně byla porážela voje sveřepých bisurmanův. Armáda Josefova hned z počátku mohla jen o b r a n n ě si vésti, poněvadž síly její příliš byly roztříštěny. Od Bukoviny nedávno nabyté až k Chorvátsku rozloženo 150.000 mužů čarou velice dlouhou, ale slabou. Jen u Petrovaradína byl jako silnější uzel tohoto tenkého řetězu, jenž měl zadržeti tureckou záplavu. Vojsko císařské strádalo velice. Všech pak svízelů, jež trpělo, nejhroznější byla nemoc, jež v tamějších bažina-

tých krajinách zarputile se usadila v řadách vojanských, ničíc je vydatněji než koule nepřátelské.

Tenkráte, l. 1788, stál také proti Turkům dvacátý pátý pluk, v němž sloužili synkové z Písecka, tehda Brechainvillův jmenovaný. Dva prapory tohoto regimentu umístily se v bídné vesnici při Dunaji asi hodinu od Svinice vzdálené. V několika chatrčích se uhostili nemocní, v ostatních hlavně důstojníci.

Bylo začátkem srpna měsíce. Parný den pohasl, a těžký, horký vzduch něco málo se ochladil. Na návsi bylo v šeru viděti děla, u nich vojáky stráží stojící, dále vozy se zásobami a nábojem. U některých přivázaní koně buď stojíce poklimovali, nebo leželi; v sousedstvu pánové jejich, kteří majíce sedla nebo svinuté pláště za podušku tvrdě spali pod vozy. Ve vsi, kde ještě bylo místa, dále za staveními v polích tábořili vojáci ostatní.

Vesnice stála na táhlém návrší k Dunaji se sklánějícím. Před chatrčí na kraji svahu sedělo několik důstojníků za hrubým stolem, na němž láhve se leskly.

Důstojníci majíce bílé kabáty s širokými, přehnutými výložky rozepjaté, hleděli ke třem slivám opodál, jež byly přístřeším hudebníkům cikánským sedícím v sežloutlé trávě. Starý, šedivý cikán hrál na housle, mladší jeho společník bil ve zvučný cymbál na kolenou položený. Dvě ženské, z nichžto starší halila hlavu bílou plenou, seděly vedle nich. Teplou, hvězdnatou nocí zvučela cikánská melodie, tu elegicky, tu naříkavě, zas vesele, až divoce se rozezvučela, jako jásavá bouře. Hudebníci hráli po svém způsobu mistrně.

„Tanec! Zatančete!“ zkřikl jeden z důstojníků maje třírohý, premovaný klobouček ku pravému uchu posunutý, a mával láhvicí.

„Tancujte!“ zvolal rozjařeně druhý, a již letěl stříbrný, teresiánský zlatník k hudebníkům a padl staré cikánce zrovna do klína. Ta podala jej starému, jenž pokynuv hlavou něco zahučel, a již odevzdal mladík cymbál staré své sousedce a pokynuv druhé, vstoupil na místo mezi stolem důstojnickým a mezi hudebníky.

Štíhlé jeho nohy kryly úzké, rudé spodky se žlutými šňůrami, jaké toho času nosívaly pluky uherské. Mimo ty měl na sobě jen košili se širokými rukávy. Hudba na chvíli umlknuvši spustila znova, a mladý cikán jal se tančiti. Sotva učinil několik hbitých skoků, již stanula jemu po boku mladá, švižná cikánka, — mihla se jako srna, kdy ze stínu houštin vyskočí. Opírajíc napolo obnaženou ruku o štíhlý bok, uklonila se důstojníkům, při čemž, usmívajíc se, ukázala své pěkné zuby. Teď zamávala levicí nad sličnou hlavou a zadupavši bosou nohou jala se tančiti. Hráli divoký čardáš. Ponenáhlu množil se dav diváků.

Zatím už měsíc vyšel, a plné jeho světlo padalo na improvisovaný balet, jenž bavil důstojníky.

Cymbál hřměl, housle jásaly a divokými skoky stíhal mladý cikán hbitou tanečnici. Rozjaření důstojníci se zalíbením a dychtivě hleděli na smědé děvče v bujně vlající suknici, jemuž prudkým tancem líce do temna zčervenalo a jemuž veliké, černé oči zářily vlhkým leskem jako lani. Rulíky černých vlasů, v nichž lesklé penízky ve svitu měsíčném se třpytily, poletovaly kol nahé šíje.

Nedaleko stolu důstojnického stanuli setník Sekerka a major Stein, kteří sotva na cikánku pohlédnuvše, pokračovali ve svém hovoru. Malý setník zavalité postavy, tmavé, zdravé tváře rozmlouval horlivě s mladším majorem, něco důtklivě mu rozklá-

daje. Major maje ruce na prsou založeny, hleděl upřeně sivým okem v ty strany, kam setník buclatou svou rukou ukazoval, narovnávaje při tom ramena, aby mu s nich volně visící plášť nespadl. Teď ukázal k východu.

„Pane majore, odtud přivalí se bouřka. Udeří-li vezír na Mehadii a prorazí-li šik, máme Turka za zády. A pak kdyby se Dunaje zmocnil —“

„Nikdy! Což jeskyně Veteraniho?! Dokud tu máme, nemůže proti Dunaji.“

„Ovšem, toť tvrdý oříšek, ale posádka není četná a pak, jak jsem povídal, prorazí-li tam od východu, obklopí posádku na suchu, a co si počne, jsouc od hlavní armády odtržena?“

„To by ovšem —“ a major zamlčev se hleděl před se. I setník na chvíli se zamyslil.

Zatím dozvučela rázem cikánská hudba. Udýchaný tanečník ustoupil do šera stromového, společnice jeho všecka zardělá, přistoupivši ke stolu, důstojníkům se klonila. Zvučící stříbrňáky, pochvala a všelijaké šprýmy byly jí odměnou.

Sekerka dosud hleděl k východu, kdež v zásvitu měsíčním vypínaly se hory banátské jako obrovské stíny. Major zíral po táhlém svahu, kdež některé oddíly za vyhozenými náspy tábořily. Nikde neprobleskovala rudá zář ohňů, nikde nevystupoval modravý dým k výšinám. Zdálo se, že na svahu ticho. Chvílemi bylo viděti míhající se postavu, která však za nedlouho zase k zemi se sklonila. Jen stráže stály vzpřímeny, a ob čas bylo slyšeti jejich volání.

Tam, kde táhlý svah v rovinku přecházel, černal se široký pruh dlouhé bažiny a za ním bělal se širší, světlejší, ale zanikající v noční mlze: to Dunaj lesknoucí se v záři měsíce. Pravého břehu nebylo lze dohlédnouti, na levém vyvstávaly v ur-

čitých vzdálenostech černé body, do výše trčící, strážné to čardaky, na nichž někdy zableskl se oheň jako krátký svit blýskavice. Náhle obrátil se major Stein ku svému průvodčímu. Ozvalať se na svahu pod sehnutou, planou olivou hudba: zavzněly uprostřed skupiny tam tábořící naříkavé dudy, na něž dudák zahrál národní českou píseň.

„To jsou — Ani v noci nedají si pokoje."

„Jsou to Češi, pane majore, a ti milují hudbu."

„Dobře hraje."

„Je to náš nový plukovní dudák."

„Starému se vyrovná."

„Pochází také z jeho kraje."

„Váš krajan, pane setníku?"

„Tak jest, je z Písecka."

„Nezastavíte se také u cikánky?"

„Ti mladí mne dobře zastanou. Doprovodím vás."

„Pojďme. Pro dnešek jsme, trvám, jisti."

„Dlouho se nic nehýbe a to je mi podezřelo. Napadnou nás někde, že se ani nenadějeme."

Hovořící odcházeli zvolna do vsi, kdež měli společný stan. Slyšeli ještě za sebou hlasitý smích, cinkot láhví; z temna zvučely dudy, až je přehlušil cymbál, jenž s houslemi na novo spustil.

* *
*

Důstojníkům s výše hledícím zdálo se, že vojáci na svahu tábořící spánku se oddali. Větším dílem dřímali na tvrdém lůžku svém, jen za prvním okopem v nevelikém ouvale, nad nímž klenula se šerá, planá oliva, bylo živo. Kolem starého desátníka Václava Felizny skupilo se několik kamarádů, štvanců, jak on jim říkal. Seděl na svém „teleti" maje

nohy až po kolena gamašemi zakryté a zrovna před sebou natažené i opíral se o kořeny olivy nad ním se sklánějící. Klobouk sklouzl mu do zadu a mačkal copánek, jenž mu přes mohutný, rudý týl visel.

Felizna měl dost zdravé barvy ve tváři, ale dnes zatápěli mu hoši řečmi, že červenal jako rak, a to tím více, že už před tím notně dušičku si zalil. Jindy píval, aby se zahřál, někdy na zlost, někdy na kuráž, teď aby se před nemocí zachránil.

„Všechny vodičky a prášky těch našich felčarů aby ďas vzal! Co se smějete? Tady v té horoucí zemi se bez toho každý kámen třese zimnicí, a kdyby tu lidé slivovici nepili, nebylo by tu dávno ani človíčka. Ďas ví, v Turecku se asi mnoho slivovice daří — ti psi turečtí, ne a ne aby pomřeli — zimnice a všelijaká jiná churota moří nás poctivé křesťany."

„No, tys mi křesťan! Vyžene ženu, aby si v Turecku nějaké děvčátko ulovil —"

Felizna už zase červenal. Říci mu něco o jeho ženě — a již přimhouřil oči a škrtal zuby tak, až to hodný kus bylo slyšeti.

„Ty churoto, ty —"

„Je to křesťanské, nechati ženu? Odhodit ji jako tanejstru, když překáží."

„Ty churoto ze mhy upletená, nebudeš-li —"

Štvanci se pošťuchovali. Jiný převzal útok.

„Jak jsem jí neznal, ale byla to prý tuze pořádná žena ať starala se o tebe, jak náleží —"

Felizna mhouřil oči, klonil hlavu, až po chvíli vybuchl: „Ty churým jehličím krmené jalůvče! Ty zastávat se takové — A mlčte o ní!" rozkřikl se najednou, až se zarazili. Pak vypukli v hlasitý smích.

„Co ho trápíte?" konejšil jeden z nich. „Felizna by byl dosud pořádným mužem, kdyby měl

ženu; ale mějte ji, uteče-li vám a to ještě s hulánem!“

Sotva že zlobivého desátníka ukonejšili, začali znova, a žádný z nich nic nedbal, že noc uběhla polovici své dráhy.

Jen jeden z nich, jenž na kraji, poněkud od ostatních vzdálen, seděl, neveselil se s nimi, aniž slovíčka promluvil. Byl skrčen, opíraje vysedlou bradu téměř o špičatá kolena vyschlých nohou. Halil se šedým pláštěm, jako by zima jím lomcovala, ačkoliv noc byla teplá. Lícní kosti měl vysedlé, a na tvářích rděl se osudný ruměnec choroby. Zapadlé, kalné oči hleděly mdle na smutnou krajinu podunajskou. Najednou se zachvěl, hlava se mu sklonila, a jako všecek vysílen sklesl k černé zemi. Sousedjeho uslyšev tiché zastenání, přiskočil k němu a ptal se, co mu je?

„Nic, kamaráde, nic — to přejde —“ a zavřev oči, třásl se na celém těle.

„Tomši, ty musíš do špitálu —“

„Ne, pro boha, ne!“

Tím byl šikovatel Sychra od Felizny odlákán, a s ním přistoupili k nemocnému ostatní.

„Odneste jej nahoru!“ velel šikovatel, a dva vojáci, jimž pokynul, zvedli ubohého, jenž jsa bez vlády, musil jim se poddati.

„Nechte mne tu, pro boha! Tam mne zabijou!“

Chopili ho za nohy a pod paždí a již s ním kráčeli nahoru k chatrčím, aby jej lékařské péči odevzdali.

„Mamičko, má zlatá mamičko!“ stenal voják, ale slabý jeho hlas záhy zanikl.

Družina Feliznova hleděla za ním.

„Přemohlo jej to,“ pravil Nehyba, „bránil se

až dosud špitálu. Všichni kamarádi, co tam byli doneseni, více se nevrátili."

„Však je on náš felčar jako ras, a ještě hladu aby tam člověk poměl —"

„Chudák, jak se přemáhal. Dělal všecko, jako by zdráv byl, a má to tu —" voják ukázal na prsa — „a teď ještě snad zimnice —"

„Je rekruta a stýskalo se mu po mamince."

„Už jí víc asi neuvidí —"

Opět usedli.

Zatím byl Václav Felizna blaze usnul, opřev hlavu o břeh.

„Divná věc, že tak někdo nemůže na domov zapomenout a pořád po něm stýská."

„No Felizna na to neumře."

Dali se do smíchu.

„Máme tu ještě jednoho takového stýskala samotáře, nového dudáka."

„Pane, vlastně dva —"

„Holce myslíš? Nu ten už zešedivěl jako dědek, že ani hlavu pudrovati nemusí. Ten už tesknotou nezemře."

„Nezemře, a přece domova do smrti neuvidí."

„Jak to?"

„Do smrti musí sloužit za sprostého. Ten v bílém kabátě tak jako tak umře," vykládal šikovatel.

„Podivín. Co je u našeho praporu, sotva kloudně promluvil. Pořád do sebe."

„Tof, takový adamita!"

„Ten? To by byl jako pohan."

„Něco takového. Povídá se mnoho o těch adamitech. Vláda je nechce trpět v zemi a proto je vyhání, nebo rozestrkává do regimentů."

„Ah, tak tedy! Je ten hošík také takový bludař?"

„To ne. Ten není na do smrti odveden."

„Ale zlý lid to není, ti adamité," vykládal Nehyba. „S jedním jsem už dříve sloužil. Člověku udělá, co může, a není mstivý. Ve službě byl náramně pořádný. Za všecka léta nepoznal, co to lískovice, neřku-li chládek nebo ulice. Když takhle jsme ho přemlouvali, a byla to jen maličkost, to, to — ‚Nesmím,' říkal, ‚svědomí nedovoluje.' Nikdy vám nelhou! Co Holce znám, jakživ se na ženskou nepodíval; zdá se, že ženských ani vidět nemůže."

„Jen ho nech. Jednou, bylo to v Pešti, vrátil jsem se v neděli odpoledne dříve do kasáren, a tu jsem zastihl Holce, jak klečel v koutku a psal na stolici psaní. Nahnu se a co čtu? Má ze všech nejmilejší — — vidíte? Ale když jsem chtěl dále číst, osopil se na mne, že mne přešla chuť. Ani bych neřekl, že se dovede tak na člověka podívat. Já vím, že kdyby ho na skřipec dali, o tom svém obrázku by ani slovíčka nepověděl. Taková tajná duše."

„Psát umí líp než písař. To vám složí takové hezké psaní, když ho někdo požádá, že radost poslouchat."

„Kam pak dudáček zalezl? Jako mha se ztratil. Mohl by Feliznovi něco do ucha zavřeštět."

„Ten tam a dudy s ním. Někam si zalezl, aby si postýskal. Kdož ví, nepláče-li —" a osmahlý voják se zasmál.

Šikovatel natahoval se na zem a při tom padl jeho zrak na Feliznovu čutoru.

„Kudrno, podívej se, má-li tam co."

Voják oddělal zátku. „Ani krůpěje."

„Tof," smál se šikovatel. „Váša má vždy halíř v kapse a za renský žízně." —

* * *

V táboře nastalo ticho. Nahoře u vsi dozněly housle i cymbál. Cikánská rodina ulehla pod slivami. Bylo již pozdě v noci. Václav Felizna spal tvrdě dál, a nezdálo se mu nic o ženě s hulánem prchnuvší, neboť spánek jeho byl klidný, hluboký. I druhové jeho umlkli, nedbajíce, že z jejich společnosti ubyl nemocný Tomeš a mladý, plukovní dudák, jenž jim prve hrál.

Už půl léta tomu, co ho doma rychtář, obstoupiv jeho chalupu s konšely a panským drábem, na zámek dal odvésti. Odtud rekrutu zavezli do Písku a pak k regimentu. Jeník Podrazilův myslil, že ho oblekou do bílého kabátu se zahnutými šůsky, že mu vloží na rameno těžkou pušku. Ale páni, jako by věděli, že je dudáček, jakého tak hned v celém kraji, ba v celé zemi nebude, slevili mu těžkou službu vojenskou. Oblékl volnou sukni se širokými rukávy v půli přepásanou, nad kolena sahající, nosil úzké, krátké nohavice, punčochy a střevíce, jakých doma nemíval, na hlavu posadil širokostřechý klobouk a byl dudáčkem Píseckého regimentu. Nebylo mu však volno v tom novém šatě — Nemohl zapomenouti. Z večera, v noci bylo nejhůře. Tu padala naň tesknota jako těžký kámen, kteréhož se nemohl zbaviti. Hrál až do únavy, pak zalézal do samoty, modlil se ve své tesknotě. Ale tichá, milá vesnička v hustém stromoví nechtěla mu z mysli a ještě ve spaní ji vídal, procházel se oteckými luhy a hovořil s těmi, již mu byli nejmilejší.

Slýchával, jsa chlapcem, jak ten neb onen na vojně teskností zemřel. Jemu zdálo se, že na ten život do smrti nezvykne. Ti staří vojáci byli tak necitelní, tropili sobě ze všeho smích, i z něho a z jeho tesknoty. Nebylo mu volno mezi nimi, neměl druha stejně mladého. Všichni byli staří, otužilí,

mnohý sloužil druhou kapitulaci, jim byl nezkušeným rekrutou. Nemohl, netroufal si s něčím se svěřiti. Sloužilť jen kratičký čas u praporu, znal málo vojáků, mezi nimiž nesmluvil se s žádným rodákem, s kterým by mohl o rodné vsi a její lidech pohovořiti. Stýskalo se mu po matce, vše ho tu tísnilo. A vzpomínal také na vzdálenou milou. Rád by jí byl psal a jí si požaloval, jak po ní touží a na ni vzpomíná, rád si postěžoval a ji požádal, aby nezapomínala a trpělivě čekala. Však nevěděl, jak to s tím psaním chodí, a kamarádů starších požádati váhal. Nesnesl by, kdyby se mu posmívali aneb všelijak vtipkovati si dovolili. Kdykoliv povážil, že musí dvacet let vysloužiti, že za tu dobu snad ani domova nespatří, připadala mu myšlénka, kteráž nyní pořád se mu vracela a nedala se z mysli vypuditi.

Kdy by rázem všeho se zbavil?!

Stíhali by jej, ale v této zemi a v tom válečném čase snadno by se protloukl. Bílý kabát mu nepřekážel, dále neznali jeho dudáckou uniformu. Doma by zůstati nesměl, ale podíval by se tam, a ona by ráda ho uposlechla, až by jí v noci u okénka řekl: „Pojď, nech tu zlou tetku, co tě tolik sužuje, a pojď navždycky se mnou. Najdeme si místo, kdež nás neznají.“ A dál si maloval pěkné obrazy, vžil se v ně, až počal přemýšleti, jak by to vše se vyplnilo; i zapomínal na šest vojáků, na šest ostře nabitých pušek, namířených na prsa deserterova.

Prve, když Feliznu sužovali, musil kamarádům hráti písně, jaké doma hrával a zpíval. Zvuky ty a slova, jež popěvovati slyšel, probudily v něm roj upomínek na pěkné hodiny, na domov, který po dvacíti letech snad uvidí. Vykradl se z veselé společnosti, vyhledávaje osamělé místečko, až sta-

nul na místě, kde ani vojáčka nebylo. Usednuv rozhlížel se kolem; nikdo již ho nevolal ani za ním neběžel. V pravo bažina a Dunaj, za nímž turecká země. Před dudáčkem dolina porostlá vysokou, hustou kukuřicí. Tudy kdyby prošel, mohl by vesnici i vojsko obejít a když by z řetězu svého pluku se vybavil, mohl by dále již směleji a s jistotou k domovu se pustit.

Nikdo si ho nevšiml. Neměl úmyslu a přece vše se dařilo, jako by to mělo býti. Stráže u náspu doleji se černajícího nespozorovaly ho. Ohlédl se za sebe. Stráň tichá a vesnička nahoře jako by ani tolik vojska nehostila. Přilehl k zemi. —

Měsíc sestupoval s dráhy své a klonil se k západu. V dolině na kraji pole kukuřicového stál voják pěšího pluku ve vsi tábořícího. Byl posunutou přední stráží. Husté, vysoké klasy zakrývaly jej docela, tak že ani zblízka ho nebylo dobře viděti. Stál tu maje plášť svinutý, vyzbrojen, jako proti nepříteli; třírohý klobouk stlačen byl hluboko do čela, tak že vrchní část obličeje zastiňoval. Kristián Holec, adamita, jak mu říkali, držel pevně těžkou pušku s nasazeným bodákem a upíral pátravý zrak před se na stranu tureckou.

Před ním dále stranou černalo se husté rákosí širé bažiny, jímž tu tam voda probleskovala jako zrcadélka ozářená svitem měsíčným. V dáli kolébaly se bělavé páry jako lehounký, stříbrolesklý závoj; ale ve vzdušných záhybech jeho skrývala se záhuba a smrt. Bylo slyšeti temný šum jako dalekého vodopádu, kolem pak chřestil a šelestil noční vítr v hustých klasech a černé rákosině. Nad tou pochmurnou, jednotvárnou krajinou zářily na tmavomodré obloze nesčetné hvězdy.

Holec opřev ručnici pažbou k zemi, sepjal ruce na své zbrani jako k modlitbě.

Ba věru, ku modlitbě! Chvilku hleděl upřeným zrakem k výšinám nebeským. Pak polo nahlas, jako by ve shromáždění se modlil, odříkával zbožně a vroucně píseň královského pěvce. Měsíc ozařoval vážnou, bezvousou tvář vojínovu, již nejedna vráska pokrývala. Jindy vážná a zádumčivá zastkvěla se nyní srdečnou pobožností a důvěrou v onoho, jemuž ke cti ozývala se slova žalmistova: „Z hlubokosti volám k tobě, hospodine: hospodine, vyslyš hlas můj! Nakloniž uší svých k hlasu modlitby mé! Budeš-li, hospodine, nepravostí šetřiti, hospodine, kdo obstojí? Ale u tebe je slitování a pro zákon tvůj doufám v tebe, hospodine! Očekává duše má na slovo jeho: ještě vždy doufá duše má v hospodina. Od bdění jitřního až do noci doufej Israel v hospodina. Nebo u hospodina je milosrdenství a hojné u něho slitování. Oní zajisté vykoupí Israele ze všech nepravostí jeho.“

Tak modlil se Kristián Holec, „pohan“, „adamita“, jak o něm říkali. Nedbal otázek a škádlení, jímžto jej z počátku často obtěžovali soudruhové, vyptávajíce se na víru rozkřičených adamitův a jejich noční, nemravné prý reje. Nadarmo by jim vykládal, co bylo jeho nejpevnějším přesvědčením a vyznáním po otcích zděděným. Zůstal adamitou, jenž od vlády za trest k doživotné službě vojenské byl odsouzen, a jehož rodina do vyhnanství odeslána. Snášel na pohled klidně své neštěstí, poslouchaje svých vojenských představených i polního pátera. Nikomu si nepožaloval, co přetrpěl a co zakouší; nemohl ani nechtěl. Všechno již oželel, nedoufal více, že by někoho ze svých milých kdy uviděl a s ním srdečné slovo promluvil. Ani zprávy už nečekal. Před

ním jiného nic, než zprostitelka smrt. Nevolal, nečekal jí, ale také se jí nebál. —

Dokončil svou modlitbu a byl opět bedlivou stráží. Chvíle za chvílí zvolna ubíhala. Náhle se obrátil v tu stranu, kde nedaleko zachřestily klasy. Na okamžik nastalo zase ticho, po chvíli však ozval se nanovo hlasitější šum, a kukuřice se tak rozvlnila, jako by někdo se jí prodíral. Holec, postoupiv o krok blíže, přichystal pušku.

„Stůj! Kdo to!" zkřikl. Nikdo se neukazoval. Už myslil, že to nějaké zvíře, jež vyšlo na noční lup, a proto přistoupil blíže, aby se přesvědčil. V tom vztyčil se někdo ze země, a Holec spatřil mladistvou tvář plukovního dudáka. Dudy mu visely na levém rameni, v pravé ruce držel širák. Ruce i kolena hlinou potřísněné svědčily, že lezl po zemi. Drobně kučeravé vlasy padaly mu do čela.

Starý voják hleděl na chvilku zkoumavě na svižného, hezkého jonáka.

„Ven, přistup blíže!"

Jeník tak učinil.

„Co tu děláš?"

Dudáček mlčel.

„Chtěls prchnout, není-li pravda?"

„Chtěl," odpověděl odhodlaně Podrazil.

„Hm — víš, co tě čeká?"

„Snad mne zastřelí —"

„Tak. Stýskalo se ti?"

„Vám se nikdy nestýskalo?"

Holec se zamlčel. Pak se dále vyptával: „Jsi z Písecka? Odkud?"

„Ze Záhoří."

„A jak se jmenuješ?" ptá se Holec kvapně.

Dudák udal své jméno.

„Václava Podrazila syn?"

„Ano, ale otec už zemřel.“

Tvář starého vojáka byla zachmuřena a černě hleděl na mladého dudáka. Pak pravil: „Znáš mne?“

„Neznám.“

„Jsem také ze Záhoří. Snad znal jsi Holcovy ve vašem sousedství?“

Jeník překvapením zaražen mlčel, ale pak jaksi veseleji se ptal:

„Vy jste Kristián?“

„Jsem Kristián Holec, adamita —“ a vojín skoro jízlivě se usmál.

Jeník jako by dobře porozuměl, odtušil trpce: „To mne teď najisto udáte.“

„Proč myslíš?“ ptal se Holec drsně.

„Protože si myslíte, že můj otec vašeho udal. Můžete se pomstit.“

„Adamité, jak nás jmenujete, se nemstí. Vykonám jenom svou povinnost.“

Jeník se divně usmál.

„Tedy konejte svou povinnost. Ale dřív mne vyslechněte. Pak bych asi nemohl vám nic vyřídit.“

„Jsem na stráži. Nuže?“

„Baruška vám vzkazuje —“

„Hochu, nelži!“

„Pravdu pravdivou vám povím, věřte mi!“

V přímé tváři mladíkově nebylo falše ani klamu. Už dávno, dávno starého adamity nic nedojalo, ale ta slova dudákova pohnula ustydlým jeho srdcem. Byl by ihned se vyptával, vždyť tak dlouho toužil po nějaké zprávě. Naděje i obava vzbudily se v jeho duši, ale čas i místo nedovolovaly. Chvilenku se rozmýšlel, pak pravil: „Za chvíli mne vystřídají. Jdi, vrať se a pak mně povíš.“

Svědomitý voják porušil svou povinnost.

„Povím vám hned a pak mne pusťte. Tady nezůstanu.“

„Bloude, pustím-li já tebe, lapí tě druhá stráž. Kousek dále vrazil bys na jiného, a ještě dál stojí třetí. Je to řetěz, kterým neprorazíš. Skrč se a slyš!“

Po té vztyčiv se zahoukal hlasitě: „Bratříčku, spíš?“

Na ta slova vynořila se dále, na dohled, hlava ve vojenském klobouku, nad klasy zablyštěl se bodák a bylo slyšeti táhlým hlasem pronesenou odpověď: „Bratříčku, spíš?“ A dále za druhou stráží ozvalo se po třetí, však už temněji: „Bratříčku, spíš?“

„Slyšels? Není vyváznutí.“

„Dnes,“ pomyslil dudáček a nahlas dodal: „Vrátím se tedy.“

„Jen něco. Jsou živi naši?“

„Jen Baruška, rodiče zemřeli —“ a Podrazil povzdychl.

„Jdi už, jdi!“ pravil Holec skoro prudce, a obrátiv se, stiskl svou pušku, nevšímaje si Jeníka, jenž k vesnici zpět se plížil. —

Dávno již sobě myslil Kristián, že rodiče jeho jsou na pravdě boží, ale když mu to nyní stvrzeno, otřásla jím ta neblahá zpráva.

„Ó, já věděl — Ale to zlaté dítě živo! Jak se mu vede?!“ přemýšlel Holec. „A do smrti jí neuvidíš,“ ozvalo se mu najednou, „také mrtva, tobě už také umřela zlatá sestřička.“

Dlouho tak stál tesknĕ zadumaný, až opět se probudil, když opodál v klasích zachřestělo. Ohlédnuv se spatřil temnou postavu.

„Stůj! Kdo to?“

„Přítel.“

„Heslo!“

„Bělehrad!“

Před stráží stanul setník Sekerka, jenž přišel stráže obhlédnout.

„Nepozorovals nic, Holče?“

„Nic, pane hejtmane.“

Hlas jeho zněl poněkud temně a nejistě. Bylať to adamitova první lež.

„Jak dlouho sloužíš?“

„Osmnácte let, pane hejtmane.“

Setník odešel a brzo zmizel v šeru. Holec stál opět samotinký na opuštěné stráži. Z dálky ozývalo se volání druhých stráží, jež setník přehlížel. Pak jen rákosí šelestilo. Měsíc zapadal.

* * *

Asi hodinu cesty na západ od vesnice, o níž jsem vypravoval, stála nad Dunajem o samotě bídná chatrč; v ní bydlel starý rybář se svou ženou. Ten oné noci nemoha usnouti, povaloval se na svém chatrném loži, a konečně vstav, zapálil krátkou lulku a usedl na práh své chaty. Dýmal chutě a pohodlně, až pojednou přestal bafati. Drže dýmku v pravici, naklonil na levo sivou hlavu, bedlivě naslouchaje. Zdálo se mu, že slyší koňský dusot.

Nemýlil se. Blíž a blíž ozýval se ohlas kopyt a jak měsíc šeřil, spozoroval rybář už v dálce jezdce, jenž mířil v divokém cvalu k chatě. Rybář ustoupil do šeré síně, opatrně vyhlížeje. A již bylo slyšeti frkání a prudké oddychování koně, už pochva po boku jezdce se klátící zařinčela — teď vše utichlo, a staroch spozoroval, že voják před chatou zarazil. „Hej, pojďte ven!“ ozvalo se hlasité volání.

Rybář vystoupil. Na koni seděl kyrysník, maje v pravici nataženou bambitku, a obnažená šavle

blýskala se mu na řemínku; ale rybář, vysloužilý voják, se takových věcí nelekal. Přistoupiv blíže, přisvědčil kyrysníkovi, že jede dobrou cestou k vesnici, po níž on se ptal. A hned bodl prudce ve slabiny svého koně, a ten uháněl tichou nocí dále ke vsi, kdež tábořily dva prapory Píseckého pluku.

„Kdo to byl?“ ptala se ustrašená rybářka.

„Kurýr. Dobře znám. Helmu měl tmavým šátkem obvinutou, aby se mu neblýskala. Nese depeši. Takhle ho ze stínu bouchnouti! Bůh ví, co by se stalo. Anebo kdybych mu ukázal nepravou cestu, donesl by rozkaz kdo ví kam, a zmatek hotový! Dobře znám. Ale to náš voják, a naši jdou na psa Turčína.“

Usednuv zase, pouštěl pohodlně kotouče modrého dýmu.

Jezdec uniknuv za nedlouho zrakům rybářovým, bez oddechu, stejným tryskem uháněl tichou měsíčnou nocí k vesnici, až jej volání přední stráže zastavilo.

Brzo po té vyskočil major Stein rovnýma nohama ze svého prostého polního lůžka. Před ním stál kyrysník kurýr, zardělý, zpocený od prudké jízdy, a podal důstojníkovi depeši.

Za malou chvilku byl také zburcován Václav Felizna. Polnice nad ním zavřeštěla, volající do zbraně.

„Co se děje?“ zvolal chápaje se pušky.

„Turci jsou tu!“ zkřikl Nehyba.

„Churoty, člověku ani vyspat se nedají.“

A jak lermo zatroubili, oživla tichá ves, a v stráni se hemžilo jako na mraveništi. Každý chápal se zbraně a spěchal ke své četě, aby v čas dorazil na určené místo. Šavle řinčely, zmateným hlukem a šumem ozýval se hlasný povel důstojníkův, kola špižných vozů zaskřípěla, tu tam zařehtal kůň.

Před chvilenkou se byl Kristián Holec vrátil ze stráže a sotva že usedl, bylo mu opět do řady se stavěti. Nadarmo se po dudákovi ohlížel.

„Prchl-li přece? Nezkušený bloud!“

Před chatou, ze které major vycházel, stanul setník Sekerka maje v pravici obnaženou šavli.

„Měl jste pravdu, pane setníku.“

„Bude aspoň práce!“

„Tedy ve jménu páně —“ a pokynuv stoupal na koně, kterého sluha předvedl. Sekerka chvátal ke své setnině. Již stál Steinův prapor v šiku, obrácen jsa čelem k východu.

„Kam nás povedou?“ tázali se vojáci mezi sebou.

„Do ohně, to se rozumí.“

„Něco se asi přihodilo. Tak najednou!“

„Felizno, napsal jsi poslední vůli?“ ptal se šikovatel.

„Tóť, a ženě nic neodkázal —“

„Chamradí —“ zahučel desátník stoje v šiku ještě rozespalý, a odplivl.

Hvězdy zbledly, na východním nebi zaleskl se jasný pruh. Svítalo. Major Stein objev řady, mávl šavlí nad hlavou.

„Prapor v pochod!“

Důstojníci poveleli, a již ozýval se stejnoměrný, hřmotný krok vykročivších setnin.

První prapor Píseckého pluku Brechainvillova ubíral se chvatně do práce. Byloť jeho pomoci potřeba.

II.

Před poslední chalupou roztažena byla hrubá plachta od střechy ke dvěma stromům před stave-

ním stojícím. Pod tímto jednoduchým a nedostatečným přístřeškem leželi na slámě nemocní vojínové, pro něž v chalupě místa nebylo. Když prapor kolem táhl, ohlédli se přemnozí po nebohých, kteří tu, těžkým pláštěm přikryti, jako bez vlády leželi. Den sotva se probouzel, a přece nikdo z raněných nespal.

Holec, ohlédnuv se po té improvisované nemocnici, neubránil se povzdechu. Najednou jím trhlo a známými jeho v četě také; všichni obrátili se po hlase, jenž tak bolestně a pronikavě se ozval.

„Kamarádi! Neopouštějte mne! Vemte mne s sebou!“

Poznali hlas mladého Tomše. Ale nemohli se zastavit a ruky jemu podati. Dál to šlo, a brzy zmizel jim rekruta s očí i chata, hostící tolik bolestí.

Tichem, jež přehlušoval jen stejnoměrný, pádný krok vojska, ozvalo se ještě jednou smutné: „Kamarádi!“

„S pánem bohem, hochu!“ zahučel Nehyba.

Vojáci z nejlepšího spaní byvše vyburcováni, kráčeli z počátku zamlkle. Když pak přibývalo dne a slunce vzešlo, rozprchly se chmury a kráčející řady oživly. Jen Felizna byl nějak zamlklý.

„Jsou to ti Turci, člověk se nemůže pro ně ani nasnídat.“

„Ani jeden doušek záhřevné, viď, Vašíčku?“ tázal se veselý šikovatel.

„Ani krapet nemáš v čutoře?“ dráždil Nehyba.

„Ani, co by se moucha napila!“

„A což, půjdeme-li hned do ohně! A takhle jít, Vašíčku, třeba hned na věčnost a neposilnit se ani kořaličkou!“

„Víš co, krajane? Pro žízeň je dobrý kamínek.

Takhle malý oblázek strč do úst pod jazyk a to dělá tuze dobře.“

„Zase začínáte, churoty?“

Zatím kráčel Holec mlčky za svými soudruhy, nevšímaje sobě jejich řečí. Tentokráte však nehleděl zamyšleně před se jako jindy, nýbrž častěji se rozhlédl. Hledal Podrazila. Již se domníval, že buď zůstal u druhého praporu ve vsi, anebo že snad přece prchl.

Jak se časové změnili!

Tenkráte, když pro něj a rodiče jeho přišli a násilně je odvedli, měl soused Podrazil chlapečka snad pětiletého. Dnes po osmnácti letech sešel se s tím synkem na vojně, na kterouž jej otec dudákův připravil. Před osmnácti lety!

Za oné doby žil Kristián Holec se svými rodiči pokojně a šťastně. Byl vždycky tichým, málomluvným, ale rázným jonákem, jenž ještě tehdy po děvčeti se neohlédnul. Říkali lidé o Holcových, že není rodiny na celé kolatuře, která by se tak vespolek milovala.

Nejvíce však přilnuli staří Holcovi k děvčátku, jež se jim poněkud pozdě narodilo. Kristiánovi bylo dvacet let, když matka jeho Barušku porodila. Rodiče jako by znova omládli, a syn nemrzel se, že tak pozdě dostalo se mu sestřičky, aniž na ni žehral, že jí tolik péče a lásky věnovali.

Byliť Holcovi opravdu z jiných, ač ani zevnějškem ani zaměstnáním od ostatních se nelišili. Tak dobrého, citlivého srdce a jemné mysli neměl nikdo. A nebyli ani pravými křesťany!

Tu z nenadání byl starý Holec na faru povolán; farář jal se zprudka jej zkoušeti. Holec nezapřel svého přesvědčení. Víra jeho neshodovala se s katechismem a tím, co farář kázal. Ten nejednou strnul,

slyše tak bludařské řeči. A starý zatvrzelec, Holec, nedal se na pravou, spasnou cestu uvésti!

Za nějaký čas povolali jej do Písku, kdež na úřadě znova a to velmi ostře jej vyslýchali a jemu hrozili. Věděli, že ob čas v noci několik jiných k Holcovi dochází, aby při zavřených dveřích a okenicích tam svou pobožnost vykonali. Darmo naléhali, aby jména jejich prozradil, darmo se hájil, že tam netropili adamitských, hanebných rejů, že netancovali nahatí, nýbrž že pobožně žalmy prozpěvovali, poněvadž v nich se velebí jediný bůh, tak jak oni v něj věří.

Ptali se po knihách — Nepověděl o nich, ale za nedlouho je vykopali na jeho zahradě.

Kdo by to všecko mohl prozraditi, než blízký sousedPodrazil, jenž zajisté špehoval i v noci, a tak se dověděl o schůzkách a viděl starého Holce, an knihy zakopává. A když starý Holec, i syn i žena pevně stáli na své víře, vyznali páni, že jsou zlí, nebezpeční bludaři, které, aby ďábelské semeno temnosti dále nerozsévali, třeba jako prašivé ovce odstraniti. Starý Holec by byl pro své přesvědčení mužně snášel všecka protivenství, ale když od něho syna odtrhli a k vojsku na věčné časy odvedli, když i tříletou, nevinnou dcerušku od něho odloučili, poněvadž zlým učením dosud nakažena nebyla, a možná bylo ji před věčným zatracením a duše zhoubou spasiti, tu klesla mysl starého deisty, zvláště když viděl zoufalý bol své věrné ženy. Dlouho bojoval a v srdci svém zápasil, ale — nepoddal se.

Kristián vojákem, Baruška dána na vychování, a rodiče odvedeni do jižních Uher, do krajiny na polo pusté...

To vše obživlo nyní v paměti Kristiánově, na

to jej připomenul sousedův syn. Osmnácte let! Co zkoušel on, co zkusili rodiče jeho!

Od těch dob, co je od něho odvedli, neslyšel o nich ani slovíčka. Jako by do vody zapadli, jako by zemřeli! O malé sestřičce, po níž se nově odvedených k vojsku krajanův vyptával, zaslechl z počátku tu tam nějakou zprávu. Dověděl se, že byla odevzdána péči daleké sestřenice, ženy to přísné a lakotné, jež nebyla jejich víry. Psal jí, ale zajisté několik jeho listů jí nedošlo, nebo kdyby četla, že Kristián pošle Barušce několik zachovaných grošů, zajisté by odpověděla. Chudák Holec, utrhoval si od úst, skládal mozolně ušetřený groš ke groši, jen aby sestřičce mohl přilepšiti. Tanula mu pořád na mysli tak malá, drobounká, v červené sukénce. Viděl její světlé, hebké vlásky, modrá usmívající se očka, slyšel její zvučný hlásek a upřímný smích. — Byla mu světlou upomínkou na zašlou dobu spokojenosti a lásky.

A když si zase vzpomněl, jak úpěnlivě, srdcelomně křičíc, sukně matčiny se držela, až ji násilně odtrhli, zatmělo se mu v duši, a hořkost naplnila jeho srdce. Citu neměli s tím nevinným, ubohým děckem! Teď od maličkosti tráví věk svůj mezi cizími lidmi... Když mu připadlo, že již na rodiče a na něj úplně zapomněla a jich více nezná, že je té víry papežské jako všichni ostatní, že by se také ona od něho odvrátila, kdyby snad domů se navrátil — tu si přál, aby byla raději zemřela, a nemohl ani domysliti.

Čím dál tím řídčeji měl zpráv, až přestaly. Dlouhou dobu neuslyšel o Barušce; o rodičích pak vůbec ani slova. Ty oplakal. Teď namanul se ten hoch. Dověděl se od něho smutné jistoty, ale sotva že dudáček napověděl, musil odejíti. Baruška žije!

Prchl-li ten hoch, anebo zůstal-li u druhého praporu? Snad se s ním více neshledá. Náhle vztyčil hlavu a vyjasnil líce. Zavznělyť dále za ním známé zvuky dudákova nástroje, povzbuzujícího Písecké hochy k rychlému kroku. Podrazil neprchl.

A jako by muzika je osvěžila, rozehřála, vykročili čerstvěji a v první řadě ozvalo se zavýsknutí, na to zvučný hlas píseň zanotoval a celé řady spustily:

Trubači troubili,
podkůvky klapaly:
Písecky panenky
ty pro ně plakaly

A když dozpívali, a také dudáček přestal, zanotovaly řady zadní:

Já se Turka nic nebojím
ani jeho baše,
bude-li nám dovoleno,
nadělám kaše!

Slunce vystupujíc na své dráze sužovalo žhoucími paprsky vypravené vojsko, jež major Stein jenom jednou na delší chvilku zastavil, aby si oddechlo. Pak zase táhli za vedra urychleným krokem, až zapoceni, rudi od prudké chůze a šedým prachem od paty po hlavu pokryti v jakés vísce se zastavili a tu obědvali. Vojáci se domnívali, že někde východně strhla se bitva a tam že pospíchají. Darmo cestou naslouchali, zdaž dělové hřmění uslyší. Za úmorného, tichého parna blyštěl se jim po pravém boku Dunaj, na jehož protějším břehu bylo jako vymřelo. Teprve, když ve vesnici se zastavili, hádali mnozí s větší jistotou, kam táhnou.

Sotva že pot na nich uschl, sotva že ve stínu hlad a žízeň utišili, již opět zazvučela polnice, a

bubny zarachotily. Od časného rána až do samého poledne šli, a zase, ač mnohý sotva nohy vláčel, musili do řady a na pochod. Bitva není, kam tak pospíchají; kam je vedou? Když bylo potřeba řady zúžit, a krajina čím dále tím drsnější se stávala, když pak prapor do vrchu stoupal, tu již mnozí s jistotou tvrdili, a „Do jeskyně!“ šlo od úst k ústům.

Byli půl šesté hodiny na západ od Nové Ršavy na rozsoše pohoří Klisurského, pnoucí se mezi vesnicemi Dubovou a Plaviševicí. Jmenované pohoří na levém břehu Dunaje spadá k jeho vlnám příkrými, skalnatými stěnami. Poněvadž i pravý vybíhá srážnými skalami, zúžen tu tok Dunaje tak, že možná skoro s břehu na břeh dostřeliti. Úzkou touto a přepevnou branou strmících skalních stěn valí se mocný Dunaj, a v polovici tohoto přirozeného kanálu asi sto kroků od řeky dva sáhy nad její hladinou černá se na levém břehu jeskyně vhloubená do stěny silně svislé, přes dvanáct sáhů vysoké. Je v řečené rozsoše, kterouž lid „Krvavým Kamenem“ nazývá, poněvadž skalnou půdu její nejednou lidská krev, zvláště pak turecká, hojně skropila.

Jeskyně nazývala se někdy Piskabora. L. 1692 hájil jí pod vrchním velením generála Veteraniho setník D'Arnau od pluku Mannsfeldova, maje 300 mužův a pět děl. Udrželi se v této prostranné sluji po 45 dnů, hrdinně odrážejíce turecké útoky. Po tomto statečném generálovi, kterému tři léta později Turci u Lugoše hlavu uřízli, nazývá se jeskyně Veteránskou.

Sem tedy vedl major Stein svůj prapor.

Za nedlouho dostoupili „Krvavého Kamene“, na jehož příkrém, jižním srázu v jeskyni byl konec jejich namáhavého pochodu. Vojáci pozorovali, že celý vrch obklopen je zásekami, jež měly hájiti

jeskyně Veteránské po suchu. Před zásekami trčela reduta tamburirovaná, to jest dvojnásobnou řadou palisád obehnaná.

Přibylé vojáky pozdravilo válečným pokřikem 280 mužů pluku hraničářského, konajících službu hlídek a posádky v redutě. Jim velel setník Machovač, jenž měl na hájení tak důležitého místa jedenácte děl.

Vojínové pluku píseckého sestupovali dolů k Dunaji a za nedlouho ocitli se u cíle svého pochodu. Prostor mezi řekou a vlastní jeskyní byl chráněn přepevnými hradbami. Do jeskyně vedl vchod čtyři sáhy dlouhý a dva sáhy široký, zavřený těžkými železnými vraty.

Když stanuli u brány a spatřili nad sebou strmou skalní stěnu a uslyšeli pod sebou hučící Dunaj, ptal se Felizna, poněkud udiveně se rozhlížeje: „To je tedy —?“

„Krvavý Kámen,“ odtušil Nehyba.

„To je past!“

„Skřípnou-li nás v ní —“

„Nevylezeme.“

Na povel vešli do ohromného sklepení, jež může pohostit 600—700 mužů. Libý chlad ovanul unavené vojíny. Světlo padající sem světlíkem 6—8 stop širokým, v pravo od vchodu, ozařovalo hemžící se vojáky, a šerou klenbou ozývaly se zmatené hlasy mužů shazujících se sebe svinuté pláště, zbraň a tornistry, aby na prostých a dosti tvrdých lůžkách, u stěn rozestavených, se natáhli a sobě odpočinuli.

Tu asi za dávných věků za poledního, mrtvého vedra rozložili se na kraji skály vousatí, rákosinou ověnčení bohové Dunajští, tu za libých, vlažných nocí, kdy světlo plného měsíce, proniknuvši černými skalinami, stříbrem po vlnách Dunajských se rozlévalo, vystupovaly z vody lepotvaré rusalky; je-

jich líbezný svůdný zpěv rozléhal se tišinou noční, vábě neodolatelnou mocí rybáře, jenž roztoužen zavesloval do tajemné brány skalní, do své jisté záhuby.

Pak, když mythičtí věkové minuli, zatřpytili se tu nad vlnami Danubia vítězní orlové světovládného Říma, a legie vedené velikým Trajanem zarazily tu patu svou, aby vyvrátily říši dáckého Decebala. Po čase však, když základové Říma se otřásli do kořen, opustily pluky římské všecky pevnosti podunajské i jeskyni řeku ovládající, a barbaři se tu usadili. Také říše těchto zašly, a v tajemném, bezpečném šeru jeskyně Piskabory skrývaly se šelmy zvířecí i lidské, až z ní opět pevnost učiněna.

Teď se tu Písečtí hoši uhostili. Z počátku hleděl sobě každý svého pohodlí. Teprve, když umdlenému tělu se ulevilo, začali si jak náleží všímati nového svého bytu.

Felizna mínil, že tu skoro potřeba, aby člověk měl soví oči, a že jemu by se tam v tom tmavém pozadí nejspíše líbilo, kdež nahromaděny byly pro vojsko zásoby. Ovšem bily mu tam nejvíce do očí sudy, o nichž se domníval, že v nich tekutina pochotná a líbezná jeho hrdlu.

„Co tu vlastně budeme dělat?“

„Nic a snad mnoho. Hlídati vodu,“ vykládal zkušený šikovatel. „Tady na tom místě mnoho záleží. Touhle vodní branou projde jenom ten, koho my pustíme. Zjeví-li se tu turecká loď, a my řekneme ne, zahouknou kusy a pušky zarachotí, a turecká loď, co by proti řece jela na př. do Bělehradu, podívá se pod vodu, jak to je na dně Dunajském. Ať jedou Turci po vodě dolů nebo proti vodě, tudy musí a ani nožička neproklouzne, nedovolíme-li.“

Zatím skupilo se mnoho vojáků kolem Sychry a všichni naslouchali napjatě jeho výkladu.

„Inu" což pravda! Posici nemáme zlou," minil jeden. „Odtud můžeme Turkovi nasypat, že mu budou kolem uší fičet jako vosy."

„Však on bude hledět, aby nás z toho hnízda vypálil!"

„To jich pořídí! Dokud máme prach a něco do žaludku, ničeho nezmohou," tvrdil Sychra. „Vždyť se tu naši nejednou ubránili."

„Bude-li nejhůře, přijde nám pomoc. Vždyť máme armádu za sebou."

„A což kdyby nemohla?" ptal se voják, jemuž na značném nose jizva se červenala. „Což kdyby Turci prorazili i po suchu až po „Krvavý Kámen", kdyby reduty dobyli a pak přes záseky se dostali?"

Vojáci byli překvapeni.

„No — pak by nezbylo než vzdáti se —"

„Tak? Chceš, aby tě za otroka prodali aneb umučili?"

„Inu, pak hodíme tamhle doutnák a bude to —" a ukázal v pravo na nevelký, černý vchod vedoucí do menší jeskyně, před níž dva vojáci stráží stáli. Tam byla prachárna.

„No však tu ještě nejsou," pravil šikovatel, „a bohdá, ani tak daleko nepřijdou. Budeme míti aspoň práci. Takto, kdyby pokoj dali, stýskalo by se člověku."

Holec nestaral se tak jako ostatní o své nové stanoviště. Sotva že vojáci poněkud se usadili a hemžení přestalo, hledal krajana dudáka, po kterémž se dosud marně ohlížel. Nalezl jej konečně, an sedě na chatrném loži, o zeď se opíral. Oči měl přivřené, hlavu přikloněnou; zdálo se, že dřímá. Vedle něho ležel širák a na něm dudy. Holec mlčky se usadiv hleděl v zamyšlení na mladíka.

Když v noci na stráži se dověděl, že prchající

je Podrazilův, neubránil se uspokojivému pohnutí, jež vzbudil v něm cit pomsty, zašlehnuvší jeho srdcem. Ale to netrvalo dlouho. Od onoho nešťastného dne uplynulo tolik let, a nebylo v povaze Holcově, aniž víra jeho mu dovolovala, aby se mstil. Nad to pravil mu mladík: „A vám se nestýskalo?“ Teď mu přinášel zprávy, po nichž toužil.

„Nespím,“ ozvalo se náhle vedle adamity, a oči dudákovy se upíraly v tvář Kristiánovu.

„Tys tedy přece zůstal? Myslil jsem —“

„A zůstanu asi na věky —“ odtušil mladík.

Nejeden známý se ohlédl, že ten adamita, obyčejně společnosti se stranící, teď sedí s dudákem a s ním hovoří.

Zatím byla část vojáků přirazivšího praporu zavedena na stráž jeskyně vlastní, odkudž mužstvo pluku hraničářského odešlo sesílit posádku v redutě a v zásekách. I tam měli zejtra Písečtí nastoupiti.

Den pohasl a v jeskyni nastalo šero; za nedlouho zplanuly ohně, u nichž večeře připravovali. V lesku jejich nabyla jeskyně Veteránská nové tvářnosti. Rudá zář míhala se po tmavých, holých stěnách, na nichž tu tam pronikající voda se leskla. Vojáci buď pokuřujíce dosud odpočívali, buď kolem ohňů se míhali. V tmavém pozadí, kam až záře zplna nesahala, bylo viděti vojáky u zásob stráží stojící. Šum a hluk různých hlasů zvučel rozlehlou prostorou. Vojáci zapomněli přestálou trampotu, a jarý duch v nich opět obživl.

Jen dudák a Holec byli z jiných. Avšak neodlučovala jich od ostatních sklíčenost nebo bázeň. Starý voják seděl tiše vedle Podrazila s hlavou skloněnou; synek sousedův vypravoval stlumeným hlasem o rodičích a sestře.

Už pověděl, jak otec jeho, starý Podrazil, byl

onoho času na faru, pak i do Písku povolán, kdež se ho pilně vyptávali na souseda, s kterýmž po všecka léta v dobré vůli žil. Dlouho nechtěl s barvou ven, ale když doléhali, ano hrozili, podlehl, pánů se boje, a pověděl vše, co věděl, totiž, že vídal některé osoby docházeti za noci k sousedovi, o kterémž ledacos lidé si vypravovali, ale který byl vždycky pořádný a zachovalý — že však neví, kdo by ti lidé byli. Dále pak, že jednou v noci viděl, bylo to po prvním výslechu Holcově na faře, an soused v noci něco pod starou jabloní zakopával, a že to byly asi knihy.

Vypravoval pak mladý dudák, jak byl otec jeho sklíčen, když se od výslechu navrátil. Když pak starého Holce tak veliké neštěstí stihlo, když rodinu zničili, tu nemohl se Podrazil teprve upokojiti. Hryzlo ho svědomí, že také přičinil ke zkáze tak hodných lidí svou výpovědí.

Jeník to pověděv, na chvíli se zamlčel.

„Před třemi lety," začal znova, „bylo na podzim, přiběhla pozdě v noci k nám sousedova žena, aby otec náš k nim na okamžik přišel, že je něco tuze kvapného. Odběhl tak jak byl, neustrojen, a zastal ve vaší chalupě cizí ženskou. Byla bez sebe a nepoznal jí hned, až mu pověděli, že to vaše matka. Přiběhla v noci, tloukla na dvéře, a když jí otevřeli, vysílením omdlela. Soused, který ji konečně poznal, nechtěl jí noclehu popřáti, protože se bál, aby za to neměl nějaké zodpovídání, a proto poslal k nám, aby se poradil. Otec náš se dlouho nerozmýšlel a odnesl ji se sousedem k nám, kdež jsme jí na půdě pohodlně ustlali. Když se z mrákot probrala, ptala se po Barušce a po vás. Matka moje dala se nad ní do pláče, a otec pro lítost odešel dolů. Chudáček, co zkusila! Upokojili jsme ji, že ráno k ní Baruška přijde, a vás že také uvidí, ač jsme

o vás nevěděli. Pak jsme se všeho dověděli. Otec váš v Uhrách zemřel. Po jeho smrti utekla z vykázaného místa, protože chtěla uvidět své děti. Vytrpěla dlouhou cestou tolik, až z toho onemocněla. Poněvadž se otec obával, že by jí páni netrpěli, ano snad trestali, že z vyhnanství bez dovolení se navrátila, tajil vaši matku, a soused také mlčel. Ležela na půdě, a tam jsem také z večera zavedl Barušku. Pověděl jsem jí před tím, co se stalo."

„Tedy přišla?!" ptal se Holec. Vlastně byla tato otázka spíše opakováním toho, co před tím Podrazil řekl. Ale v otázce té jevilo se uspokojení a zároveň dychtivost. Bálť se neustále, že Baruška u sestřenice rodině své úplně se odcizí. A ona přišla, hlásila se...

„Tenkráte jsme se nikdo slzám neubránil, když matka vaše ruce po Barušce vztáhla a radostí zaplakala. Držela ji dlouho v náručí, pak zase jí hladila vlasy jako malému dítěti, a musili jsme lucernou na Barušku posvítit. ‚Dítě, dítě, tys vyrostlo — ale tys to, ty, má zlatá Baruško!' a to opakovala častěji; a zase vzpomněla na vás. Řekli jsme jí už před tím, že jste na vojně, a dodali na upokojenou, že jste zdráv a dobře se máte. Často vás volala jménem a smutně říkala: ‚Kristiána už neuvidím.'"

Holec naklonil níže hlavu, a že přišla do stínu, nebylo jeho líce viděti. Za to ozval se hluboký vzdech, kterého zatajiti nemohl. Dudák pokračoval ve svém vypravování.

„Pak chodívala Baruška každého večera k nám, ovšem tajně. Když u nich usnuli, vyskočila z komůrky a přiběhla jako stín k nám. Na půdě vyseděla u matky skoro vždycky přes půlnoc. Zacpali jsme všecky skuliny, aby zář lucerny jich nepro-

zradila. Když Baruška odcházela, doprovodil jsem ji domů —“

Tu se vypravující zamlčel. Zastavily jej u vypravování ty tmavé i jasné, tiché i bouřlivé noci podzimní, za kterýchž Barušku domů vyprovázel. Pak opět začal.

„Obyčejně musila matka naše vstát, a Barušce připomenout, aby už šla, že je čas.“

Holec pozvedl hlavu. „A což otec?“

„Vypravovala, jak se jim vedlo a co zkusili, než se na místo dostali, a pak teprve tam v té nezdravé krajině, kdež se musili dřít, aby hladem nezašli. Tenkráte také, Holče, otec náš odprosil vaši matku, aby mu odpustila, že co řekl, to že z donucení učinil. Pověděla mu, že otec váš na smrtelné posteli nám odpustil — Když nastaly studenější noci, a zima byla za dveřmi, vzali jsme matku dolů do světnice. Když se vaší matce přitěžovalo, ptali jsme se jí, chce-li kněze, ale ona zakroutila hlavou a volala jen Barušku a tuze často vás. Po vánocích zemřela.“

Dudáček umlkl, jako by se mu dále nechtělo.

„Kde ji pochovali?“

Podrazil ostýchal se odpověděti.

„To víte, farář nechtěl živou mocí, aby jí hrob na hřbitově vykopali, ač otec náš tuze prosil, ale on, že byla pro kacířství vyhnána, že se nepolepšila a bez kněze zemřela. Tak jsme jí vykopali hrob za hřbitovem u zdi.“

Dopověděv podíval se na Holce, jenž nebyl nijak zprávou tou zaražen. Usmál se, ale jak trpce!

Holec náhle vztáhnuv svou ruku, stiskl dudáčkovi pravici.

„Ty bys byl ušel, a mně tohle ani nepověděl?“

„Tak se mně zastesklo, že jsem na všechno za-

pomněl a jen na domov myšlení měl — a pak jsem vás neznal.“

V jeskyni dali znamení, že nastává večeře, a všichni, kteří dosud odpočívali, hbitě vstávali.

Plechové misky rachotily, vysoké sklepení hlučelo hlasitým, různým hovorem, klením i smíchem. —

Večer minul, nastala noc.

Trouba zahlaholila „jděte vojáci, jděte spat!“

Ještě tu tam ozýval se stlumený hovor s loží; za nedlouho však spali všichni po namáhavém pochodu jako zabití.

Jen stráže bděly a Holec.

Zář ohňů pohasla. V rozlehlé jeskyni nastala tma i ticho. Střílnami zabloudilo sem několik bledých paprsků jasného měsíce, a zdola hučely vlny Dunajské.

III.

Dokud císařské vojsko bylo rozloženo až ke Ršavě a tím až po toto místo řeku ovládalo, nebylo žádného nebezpečenství pro obsádku 280 mužů pluku hraničářského. Když však vojsko turecké u Županek severozápadně od Ršavy na císařské udeřilo, a generál Papilla ustoupil, zmocnili se Turci Dunaje u Ršavy, odkud až po jmenovanou jeskyni mohli se volně rozjížděti. Proto přicválal za měsíčné noci kurýr do tábora Píseckého praporu a proto ještě té noci vytrhl major Stein, aby se svým praporem Veteránskou jeskyni obsadil a ji proti všem možným útokům bránil. Bylať nyní Turkům jedinou překážkou na Dunaji, kteří chtěli stůj co stůj pro sebe míti volným. Mělit nemalý počet lodic válečných, které by jim, kdyby dále rozjeti se mohly, za války proti císařským značně posloužily.

Ale Veteránská jeskyně byla železnou branou, pro kterou dále proti vodě odvážiti se nemohli. Kdyby děla za jejím opevněním umlčeli, kdyby posádku potřeli a svou tam dali, pak by mohli volně až po Bělehrad. Ale i tam za tím náspem a železnými vraty dobře věděli, co na jejich vytrvalé obraně záleží.

Záhy z rána, když se rozbřeskovalo, vrátil se major Stein z obhlídky, kterou v zásekách a v redutě vykonal. V jeskyni měl pokojík, vlastně místečko, oddělené od ostatních přikryvkami a stanovými stěnami. S ním přebýval tam setník Sekerka.

„Dosud všechno ticho, pane setníku, ale co nevidět se ohlásí. Stráže slyšely z večera k východu i na půlnoc daleký hukot."

„To si klestí cestu k nám."

„Toho se obávám. Tady od vody — hm, ať si rozbíjejí čela o skálu. S těmi hochy udržíme se třeba několik měsíců."

„Oh, ano, kdyby zásob bylo; mysl dobrá u všech. Jsou jako jindy a rádi by už jednou toho Turka uviděli."

„I ti tam v redutě. Ale těch tam není dost."

Ještě chvíli radili se oba důstojníci, pak když vojsko svoláno a přehlédnuto, promluvil major něco málo po německu, nevládna jak náleží jazykem českým. Na to postoupiv starý setník Sekerka v čelo, zahovořil k Píseckým hochům jejich řečí. Připomenul jim na důležité postavení a úlohu, kterou mají, na čest vojanskou a připamatoval je na hrdinské boje, které tu již s Turky nepřáteli svedeny.

„Máme hájiti té skály, které říkají krvavá. Ať tedy znova zbarví se krví tureckou. Prve než by ji Turci dostali, to nechť raději rozleje se tu naše krev!"

Kolem rozlehlo se jako výstřel hřímavé hurá! a nad hlavami zakmitla se puška, jíž nejeden voják u válečném nadšení zamával. —

Řady rozpuštěny, jen oddělení určené, aby sesílilo posádku v redutě, čekalo, zbraň majíc u nohy. Z našich známých byl v něm onen voják, jenž měl červenou jizvu na nose. Hovořil se svým krajanem.

„Nejspíše, že mluvíme spolu naposled," pravil vážně, ale klidně.

„Ale jdi — Bude-li zle, ustoupíte sem. Na všecko se díváš černě."

„Člověk neví, ale pro všechno. Slyšíš, přijdeš-li domů, a já ne, vyřiď bratrovi, že svůj podíl přenechávám Toníkovi, to je nejmladší jeho syn, a pozdravuj všechny nastokrát."

V tom zavřeštěly dudy a všichni zavýskli, až uši zaléhaly. Ze stanu majorova vyšel nadporučík, velitel oddělení, jenž tam poslední rozkazy přijímal. Představený jeho a důstojníci tiskli mu srdečně ruku. On pak postaviv se v čelo své družiny, povelel zvučným hlasem.

Vojáci naposled se ohlédli, druhové ještě jednou si pokynuli a již pochod! Buben rachotil a dudáček spustil veselou notu, kterou je na kus vyprovázel. —

Dopoledne minulo, aniž se co neobyčejného přihodilo.

Pozdě odpoledne stál Holec venku za náspem na stráži. Od včerejšího večera byl spokojenější. Rodičové ovšem zemřeli, ale on nebyl doufal, že se s nimi shledá. Bylo mu líto ubohého otce, jehož kosti v daleké cizině odpočívají, líto mu matky, tolik vytrpěvší. Ale zemřeli pro víru, která v rodu jejich i nadále bude vyznávána a hájena. A když, po-

myslil, že kdyby se snad domů vrátil, Baruška by se od něho neodvrátila, že nyní naň vzpomíná, tu vyjasnilo se v mysli zasmušilého vojáka, jemuž puška v ten okamžik byla skoro tak těžkou, jako na prvních dnů, kdy mu ji násilně do rukou vtiskli.

Byl se již s vojančinou jak tak smířil, to jest, uvykl na ni a nedoufal, že kdy domov uvidí. Teď však zatoužil po něm. Rád by to děvčátko, tu „malou sestřičku“, uviděl a s ní aspoň slovíčko promluvil.

Nad ním trčela skála vrhající chladivý stín. Dunaj leskl se v záři palčivého slunce. Naproti za řekou vypínaly se skalné stěny pravého břehu, na nichž tu a tam křoví neb osamělý stromek se zelenal. V pozadí bylo viděti háj jako modravým závojem zahalený.

Mrtvo, ticho.

Od půlnoci vyvstal černý mrak, jenž přes Krvavý Kámen se převaliv, rostl a se šířil, až tmavou peruť svou k druhému břehu překlenoval. Zpod toho křídla vyrazil vítr.

Po dusném vedru nastala bouře. Nebe se zatáhlo a v skalách rozlehlo se první hřímání. Chladivý déšť se spustil a vítr rozháněl jeho proudy. Holec díval se na řeku a na protější skály, jež rázem potemněly. Do pat jejich šlehaly pěnící se vlny, v rozpuklinách klátily se stromky, tetelily se křoviny a nad tvrdými čely skal v dál valila se černá mračna jako obrovské legie duchů.

Hřímání a déšť neustávaly; časem ozářil řeku i stěny siný blesk. Vojáci halili se v pláště hledajíce, pokud služba dovolovala, přístřeší. Zdálo se, že toto vše Holce baví. Neumdleně hleděl před se, až rázem se rudě zablesklo a šerem zahřímala rána.

Holec spustiv od líce kouřící se ještě pušku, oznamoval šikovateli: „Loď!“

Jak výstřel se ozval, chystaly stráže zbraň, trouba zahlaholila na poplach, a v jeskyni skočili všichni na nohy chápajíce se zbraní.

Major sám přichvátal ke strážím. Spatřil tureckou strážnou loď. Maje dalekohled k oku přitisknutý chvíli ji pozoroval, zatím co mužstvo u děl k ráně se přihotovilo.

V tom šerem rudě zablesklo a skalami zahučel dělový výstřel. Major sňal klidně sklo od oka a usmívaje se zakroutil hlavou.

„Škoda prachu!“

Nepřátelská koule padla před opevněním do vody. Vítr rozehnal bílý kouř a loď držíc se těsně protějšího břehu, hleděla získati výhodného postavení. Bylo patrno, že správce její těch míst je dobře povědom. Stráže za náspem před jeskyní výhodně se kryjíce chystaly se k ráně. Déšť zatím ustal, však černé mraky honily se neustále vlhkým vzduchem.

V jeskyni Veteránské byli všichni pohotově.

„U všech také, kdyby už chtěli začít!“ hučel Nehyba.

„Rád bych už věděl, jak takový Turek vypadá,“ ozval se jiný.

Sotva dořekl, zahřměla opět rána z děla.

„To hovořilo naše!“

Hned na to ozval se venku válečný, jásavý pokřik. Spatřili na nepřátelské lodi zmatek; koule neletěla nadarmo. Major spozoroval, že Turci obracejí, aby se mimo dostřel dostali. Z jeskyně vypálili sice ještě jednou, ale loď plula již po vodě dolů a za nedlouho zmizela v šeru.

„Nějak jí křídlo porouchali.“

„A je po práci!“ povídal Mandát, také na stráži, a setřásal dešťovou vodu se svého klobouku.

Bouře přešla, nebe však zůstalo zataženo. Vzduch se valně ochladil a dýchalo se volněji. Stráže vystřídány. V jeskyni praskaly vesele ohně a vojáci pochutnávali si na večeři. Hlavním a všeobecným předmětem dnešního hovoru byla výzvědná loď turecká. Skoro celá Sekerkova setnina skupila se kolem Mandáta, který asi po třetí za ten večer důkladně a obšírně líčil celou událost. Byl tento dlouhý voják nejen u své setniny, ale u celého praporu dobře znám pro svou postavu, žaludek a ústa. Vypravovalť dobře a byl jako setninským vyprávěčem. Kdekoliv před tím leželi, ať v pevnosti, městě nebo nudné vsi, ukrátil druhům svým nejednou dlouhou chvíli vypravováním nebo zpěvem. Uměl písní na kopy a to takových, že žádnému nebyly povědomy. Paměť měl neobyčejnou a pohádek všelijakých věděl, že kdyby každého večera třeba několik vypravoval, do roka by zásoby své nevyčerpal. Měl „dar ducha“, jak říkali a zdědil jej prý po matce. Měli doma „špalíček“ a v tom byly ty staré písně a všelijaké říkání. Mimo Holce nevyrovnal se Mandátovi ve čtení žádný. Vlastně se Rejhanec jmenoval. Nebylo však pohádky nebo jiného vypravování vůbec, aby do toho nevpletl: „Král vydal mandát“ nebo: „I přišel mandát —“ a z toho měl svou přezdívku.

„Víte,“ rozkládal Mandát, „kdyby nebyli Laudona odstrčili, všecko by jinak chodilo. Ale to máte tak: Laudon je voják od kosti a neumí u dvora hřbet ohýbat. Tam ti hladcí panáčkové vojně nerozumějí. Když začala, myslil si každý: No, tenkráte nás Laudon povede! A tu přišel mandát a Laudon musil stranou.“

Všichni na ten mandát tak zvykli, že si ho ani nevšimli.

V tom z jiné skupiny někdo zazpíval: „Zadudej, dudáčku, zadudej, nebo mně ty zlatý dudy dej!“ Jeník Podrazilův porozuměl tomu pobídnutí. Ihned přerušiv hovor s Holcem, s kterým seděl, sáhnul po svém nástroji a spustil tutéž notu místo odpovědi: „Nežli já ti zlaté dudy dám, raději ti na ně zadudám!“ —

* *
*

Druhého dne před polednem seděl major Stein s několika důstojníky, mezi nimiž byl setník Sekerka, ve svém stanu. Radili se a počítali. Bylo jisto, že Turci dlouho na sebe čekati nedají. Co se útoku jejich z Dunaje týkalo, o tom shodovali se všichni, že není se čeho báti. Jeskyně byla přirozenou tvrdou pevností, o jejíž stěny odrazí se všechny koule nepřátelské. Vchod pak byl dobře zatarasen a opevněn, tak že ani tu nebylo patrného nebezpečenství. Ale zásoba střeliva a potravin nebyla taková, aby posádka mohla vydržeti dlouhé obléhání. Major sice očekával doplněk, jenž co nejdříve od hlavní armády měl přijíti, a skoro všichni se těšili, že ještě v čas dojde. Jen setník Sekerka mínil, že už pozdě.

„Generál Papilla ustoupil. Turci ho dále potlačí, zároveň také pošlou oddíl, jenž by nás od armády odřízl. Toho zajisté neopominou, tak na hlavu padlí nebudou.“

„Ovšem — ale čtrnáct dní dobře vydržíme a za tu dobu nás vybaví.“

Sekerka neodpověděl, ale na tváři jeho bylo patrno, že jest jiného mínění. V tom vstoupila za-

prášená ordonance, jež byla z reduty přichvátala přinášejíc zprávu od svého velitele. Když všecko pověděla, zahučel Sekerka: „Vždyť jsem věděl —!“

Hlídky z reduty vyslané, aby vypátraly nepřítele, oznamovaly, že silný oddíl vojska tureckého blíží se ke Krvavému Kameni, jejž obklíčiti hledí. Postoupily sice dosti daleko, ale musily couvnouti před nepřítelem, jehož přesile další pochod zameziti darmo se snažily. Cenily nepřítele na několik tisíc, a major Stein v redutě, v zásekách i v jeskyni všeho všudy i se statnými hraničáry neměl ani tisíc mužů! Nad to přirazí Turci od Dunaje!

Tou dobou, co důstojníci rokovali, stála tlupa vojínův uprostřed jeskyně pojednávajíc o předmětu dosti důležitém. Řešiliť otázku učiněnou mladým druhem, holobrádkem, který jak živ v ohni nebyl, totiž: krvácí-li rána opravdu jen do slunce západu? Mladý voják odvolával se na starého vysloužilce z válek pruských, jenž mu to byl ujistil. Zkušení se tomu smáli, jiní ale zastávali.

„Přestane ovšem krváceti, dojde-li ještě před slunce západem krev.“ —

Holec maje pokdy vyhledával i tu stinný koutek, kdež nyní Podrazil mu tovaryšil. Smířilť se dokonale se synem sousedovým, jehož rodiče matce jeho v poslední hodince tak obětivě sloužili. Dosud se všech straníval, nemaje k nikomu důvěry. Nikdo by mu neporozuměl. Teď mohl se vyptávati a sám vypravovati. Činil tak nyní, kdy příležitost se naskytla a jak se podobalo, vypravoval Jeník s takou chutí, s jakou Holec naslouchal.

Nejčastěji hovořili o Barušce. Kristián měl na mysli to plavovlasé děvčátko s živýma očima — pamatoval si o ní všecky, jinému krom Jeníka lhostejné příhody, jakých v dětském věku mnoho, slyšel do-

sud v duchu její roztomilé žvatlání, slovem utkvěla mu v duši jasným, živým paprskem, kterýž šero let zatemniti nedovedlo. Jeník pak líčil pannu dospělou, sličnou, vypravoval, jak si trpělivě u zlé tety vede, a zhusta zaběhl příliš ve svém vypravování, až se zamlčel, tak že i v takových věcech nezkušený Holec vše záhy prohlédl.

Bylo zrovna tou chvílí, kdy vojáci měli spor o krvácející ráně; Kristián, když dudák opět vypravuje se zamlčel, položil jemu ruku na rameno a pravil: „Viď, ty máš Barušku rád?“

„Mám —“ odtušil upřímně Jeník. „Snad nemáte nic proti —?“

„Kdož ví?!“ a tvář Holcova opět zvážněla. „Víš, proč nechtěla Baruška matce kněze zavolati? Víš, co s matkou dlouho do noci hovořily?“ A nečekaje na odpověď, dodal vážně hledě na mladého krajana: „Protože je adamitkou, jak vy to jmenujete, čili že vyznává pravdu boží jako moji rodiče a hrstka našich souvěrců; o té pravdě boží vykládala jí nemocná matka v noci u vás na půdě.“

„Myslil jsem si —“

„A tys nepřestal ji milovati, nebáls se adamitky?“

„Žádné děvče naší víry není tak hodné jako ona, a ta víra, myslil jsem si, není tak zlá, poněvadž kdo ji věří, jsou samí hodní lidé. Pak jsem se tak tuze o to nestaral —“ dodal upřímně a neřekl, že měl jen Barušku na mysli, ta že mu vším.

„A sama ti nikdy nic neřekla?“

„Byla by se mně, myslím, se vším svěřila, nebo asi dva dni před tím řekla mi večer, že mi něco důležitého poví. V tom mne odvedli —“

„A nemluvils s ní?“

„Když v noci chalupu naši obstoupili, skočil

jsem lomenicí s půdy na dvorek a utíkal jsem, ale dohonili mne zrovna u tetiny chalupy, zrovna u Baruščiny komůrky. Zavolal jsem na ni, a jak jméno uslyšela, ihned k oknu přiskočila. Dráb mi nedovolil, abych se s ní rozloučil, ani ruku jsem jí podat nesměl. Slyšel jsem, jak vykřikla — pak mne spoutali a odvezli na zámek a odtud do Písku —"

„Jako mne."

„Pak za mnou pokradmu jednou v neděli přišla, ale tu jsme mohli jen několik slovíček pohovořit. Ptal jsem se, co mi chtěla říci. Litovala, že mně to už před tím neřekla, ale pořád váhala. Obávala se, že ji nechám, dovím-li se, že je jiné víry — a opustiti tu víru také nechtěla."

„A cos jí řekl?" ptal se Holec.

„Já jsem ji na rozloučenou objal a prosil jsem, aby na mne nezapomněla a na mne čekala, ostatní že vyjednáme, až se z vojny vrátím."

Kristián podal Jeníkovi ruku.

„Tenkráte mi také řekla, abych, kdybych snad s vámi se na vojně sešel, vás pozdravoval a vám řekl, abyste na ni nezapomněl."

„Zapomenout!" opakoval Holec a divně se usmál. Pak po chvíli obrátiv se, pravil Jeníkovi: „Budeš-li chtít, povím ti všechno, protože ti věřím."

V tom umlkl a všichni v jeskyni. Zarazilo je temné houkání a ordonance, jež opět kvapně do oddělení majorova vkročila. Za okamžik vystoupili důstojníci; dali znamení a zatroubeno na poplach. Vojáci spěchali do zbraně. Za nedlouho vedl major Stein všechno své mužstvo kromě setniny Sekerkovy z jeskyně. Všichni myslili, že se Turek opět po Dunaji útočně přiblížil, ale na řece nebylo ani kocábky. Stoupali opevněnou stezkou z jeskyně opět

do vrchu, až po namáhavém, rychlém pochodu stanuli na kopci, na výšinách Krvavého Kamene.

Za nimi byl příkrý sráz, jeskyně a Dunaj, před nimi kamenitý svah, sevřený zásekami a nejníže posunutá u strže reduta, mocnými palisádami hájená. Mohutných kolů byla dvojnásobná řada; každá druhá palisáda řady druhé měla špičku uříznutou a tak utvořeny střílny.

Zatím starý setník Sekerka převzav velitelství v jeskyni, zdvojnásobil stráže a přichystal vše tak, aby Turky, které každou chvíli očekával, jak náleží přivítal. Bylo patrno, že udeří po suchu i po vodě zároveň, aby se rázem zmocnili důležité posice.

Na Krvavém Kameni rozzvučela se divoká muzika bitvy a čím dále tím hlučněji dorážely k vojákům v jeskyni mohutné basy houkajících děl. Přitáhlo od Županek sedm tisíc mužů vojska tureckého, z nichž hlavní síla, pět tisíc dne svrchu jmenovaného před posice císařských dorazila. Všecky zevnější hlídky ustoupily této přesile a většina jich utekla se za ochranné náspy pevné reduty.

Dole pod vrchem kol a kol hemžili se Turci, většinou spahiové, jimž přiděleno něco pěchoty. Bylo to rameno mocného proudu hlavní armády, jež kol Krvavého Kamene se rozlivši z něho ostrov učinila. Přerušiti je nebo rozehnati nebylo hrstce císařských vojáků možná. Nezbývalo než další stoupání té záplavy zameziti.

Písecký prapor byl osamocen; sám a sám bez všelikés opory na větší vojsko stál uprostřed turecké armády. Za ním Dunaj a nepřátelská země, od východu přitrhnuvší Turek obklíčil všecken vrch. Nebylo vyváznutí.

Major Stein rozhlédl se brzo po bojišti a po-

znal z postavení nepřítele, co zamýšlí. Spahiové ssednuvše se svých koňů hotovili se k útoku, aby i z boků redutu napadli, ji dokona sevřeli, tak aby posádka její od vlastního praporu byla odloučena. Malá hrstka jim neodolá, a neustoupí-li v čas, padne nejen reduta, ale všechno mužstvo v ní — a škoda těch statečných mužů, jichž na pět set tam bylo.

„Allah-il-allah!“ rozlehlo se hromem, až prohřátý vzduch řevem tím se rozechvěl, a již proudy útočníků valily se ku předu.

Záhy zahalila se reduta v bílý mrak; nad bojištěm válel se u velikých kotoučích kouř, jímž probleskovaly ohně a blýskala se zbraň v žhavých paprscích slunečních. Hřímání děl, rachot drobné palby slévalo se v jednu bouři, nad níž ob čas proniklo divoké řvaní útočících Turků. Ale sotva že se hradbám jen přiblížili, padali jako klasy k zemi, tu jednotlivě, tam v řadách, jak byli přikvačili. Čím dále tím více těl pokrývalo zemi.

Než dále hnali důstojníci své čety, křičíce a křivými šavlemi mávajíce; ale tam za náspy se nelekali. Z palisád lítaly zhoubné, neochabující blesky, hřímání děl neubývalo, rachot pušek neustával. Čety turecké velice řídly, ale ze zadu přihnaly se nové a čerstvé, jež s nemenší zuřivostí dále útočily a padaly.

Posádka bránila se hrdinsky, ale též ostatní hoši Písečtí, jež vedl major, vedli si statečně. Byli tak rozestaveni, aby zabránili útoku ze zadu, tak aby posádce k ústupu volnou cestu zachovali. Byl nejvyšší čas. Víc a více svíralo je vojsko turecké jako kleště.

Důstojníkům nebylo třeba vojáky napomínat, aby se vynasnažili kamarády své v redutě vybaviti. Poznali sami, oč běží, a doráželi na Turky, kteří opev-

nění jižjiž uzavírali. Za každým kamenem, za každým křoviskem blýskalo se z pušek císařských a vystupovaly bílé obláčky kouře. Majorovi se zdálo, že se Turci již kolísají, že se podaří jeho synkům řadou jejich proklestiti cestu posádce — oddychl si — ale tu rázem přikvačily nové síly a šik turecký obracel se znova k útoku; slabé mužstvo s nadlidskou silou zdržovalo jeho postup. A tam v pravo mezi skalami, kde není žádného odporu, uzřel major turecké oddělení, ano do výše postupuje, patrně aby jeho mužstvo obešlo a zpáteční pochod mu zatarasilo. Ti, jimž velel, umdlévali již v nerovném boji proti novým a čerstvým davům nepřátelským; z jeskyně posilu povolati nemohl a nesměl a jiného vojska nemá, jež by proti onomu oddílu vyslal a zpět jej sehnal. Poznal, co mu hrozí.

Nejen nevybaví posádku v redutě, ale sám s veškerým mužstvem může býti zaskočen!

Uprostřed nejlítější palby zazvučela nad císařskými polnice, volající k ústupu. Ale hoši jako do Turka zakousnutí neslyšeli, nedbali — Zazvučela po druhé, a teprve po třetím znamení Písečtí dali se na ústup.

Byl velmi nebezpečný, než vydařil se. Prve než onen oddíl turecký pochod svůj na obejití vykonal, dostali se na výšinu a byli zachráněni.

Nejásaly. Řady jejich nebyly plny, jako když vytáhli. Osm druhů se s nimi nevrátilo, třináct bylo raněných, jež s namáháním z bojiště odnesli. Když pak dolů popatřili, teprve zachmuřilo se jim čelo a zafala pěst. Všude kol kolem červenalo a modralo se jako na makovém poli, všude turecké vojsko, a uprostřed něho trčela reduta. Dosud vlál na ní praporec; nepřítel ustal od útoku, dokona ji sevřev. Byla to výspa uprostřed rozbouřených vod, jež ji

tak dlouho budou podemílati, až se zřítí a zahyne. — Kamarádi titam. Vzdají se? Věděli, že ne: padnou. Počali ústup do jeskyně; taf byla jejich úkolem a té nevydají.

Pokud reduta státi bude, nebylo se báti, že Turci po suchu dále se odváží — a kdyby! Cestičku nedobytně opevněnou, neschůdnou pro nepřítele ubrání i hrstka. Teď jediné po Dunaji se nejspíše nebezpečenství přivalí. Vojáci unaveni, od prachu začerněni sestupovali k jeskyni. Když palba před redutou umlkla, uslyšeli novou, a když za skálu zahnuli, spatřili na Dunaji něco neobyčejného. Nad vlnami válely se kotouče bílého dýmu, jímž bylo viděti množství lodic; z těch to hřmělo a blýskalo se.

Setnina Sekerkova byla v práci. Krytá děla houkala, dobře umístění vojáci za náspy pálili z pušek. Brankou odnášeli raněné, jichž mnoho nebylo, přinášeli náboje k dělům, kde toho potřeba kázala. Starý hejtman maje klobouk k pravému uchu posunutý velel, vybízel a řídil vše tak chladně a obezřele, jako by na cvičišti byl.

Vzadu stranou vchodu ležel starý čtverhranný kámen, kolem něhož vyrážela chudá travička. Na ploše jeho vyryta písmena, z nichž mnohá všezhoubný čas vymazal. Nicméně zbylo jich tolik, že mladý praporečník dnešního rána, kdy ještě po Turcích ani slechu nebylo, po velikém namáhání slovo TRAIAN přečetl. I čas ušetřil toho jména, jež letopisy římské tak velebí.

Na římském tom památníku seděl Jeník nadouvaje tváře a tiskna zvučné dudy a hrál jako kdysi doma pod šumící lipou. Ale místo šelestu listí hvízdaly koule a za dupot křepčících noh junáckých slyšel hukot střelby a místo radostného výskání rozjařených tanečníkův ozýval se křik válečný. Hoši Pí-

sečtí měli divoký rej a jejich dudáček jim hrál staré známé písně, jako by mu samé stříbrné dvacetníky házeli. Nejčastěji pozíral tam, kde skrčený starý adamita tiskna pušku k líci pálil do Turků.

Kdyby to vše Baruška viděla! —

Když prve major Stein z jeskyně vytáhl, nečekal setník Sekerka se svým mužstvem dlouho na zaměstnání. Brzy objevily se na Dunaji čtyři výzvědné lodi a za nimi za nedlouho připluly dobře děly vyzbrojené a hojně mužstvem obsazené čajky, jichž hejtman třicet napočítal. Co zatím některé spustily krutou palbu na opevnění jeskyně, aby všecku pozornost na se obrátily, pokoušely se jiné proniknouti dále. Ale Sekerka nedal se tím omýliti. Když turecké čajky směle se blížily, povelel, a hned houkalo, rachotilo a hřmělo na obou stranách, až se to ve skalách kolem jako bouře rozléhalo. Děla opevnění byla tak postavena, že tureckým čajkám, které za střelby chtěly proti vodě za jeskyni postoupiti, proniknutí stalo se nemožným.

Písečtí sotva několik koulí poslali a již zajásali. Na turecké čajce rozkolísavší se povstal zmatek a za nedlouho zmizela s hladiny vodní a s ní dělo i veškeré mužstvo.

Právě když major z nezdařené výpravy se vracel, zajásala posádka jeskyně po druhé. Druhá čajka se vším všudy byla koulí císařskou donucena podívati se na dno Dunaje.

Major převzal velení, ale ne na dlouho, neboť turecká střelba brzy uslábla, lodi ustupovaly, až po čtvrt hodině úplně vzdaly se boje ztrativše dvě čajky. Útok turecký byl slavně odražen.

Po boji však nenastal obleženým úplný klid. Bylo třeba náspy, kde je turecké koule poškodily, opravit, a v jeskyni zřízeno nové oddělení pro ne-

mocnici, do které hned na poprvé dvacet mužů odnesli, tak že ranhojič sotva stačil všechny řádně obsloužit. A byli mezi nimi mnozí těžce ranění.

O dnešním, pozdním obědě dostali všichni po dvou porcích, a Mandát s Feliznou po třech, t. j. tak, že opět část hustého za mokré si vyměnili. Byli oba spokojeni.

Ale když vojáci sobě nejvíce pochutnávali, pravil major Stein důstojníkovi, jenž měl na starosti zásoby, že od zítřejšího dne bude třeba porce zmenšiti.

„Obležení zajisté dlouho potrvá, a naši nás tak hned nevybaví. Jen nemocným zůstane při starém."

Jeskyně Veteránská neozývala se dnešního dne ani zpěvem ani smíchem. Vzpomínalit všichni na padlé a především na sevřené druhy v redutě. Nehyba povídal vážně: „Nu, ten chasník už tedy ví, že rána také po slunce západu krvácí." Bylť onen mladý voják, jenž o tomto předmětu hovor začal, také mezi raněnými.

A někdo dodal: „Ti tam dnes mají noc. Připravují se asi na tu věčnou..."

Vše ulehlo. Felizna chrápal upřímně a sen jeho byl pokojný. Dnes ani nebylo viděti jeho červené líce, jež obzvláště po trojnásobné porci kvésti mělo; ale jak si zpocenou tvář v bitce rukou od střelného prachu zamazanou utíral, začernil se a vypadal spíše jako kovář a ne jako desátník prvního praporu slavného Píseckého regimentu. Jeník nespal. Vedle ležící Holec odříkával pošeptmu modlitbu, až unavením přemožen usnul. Ale mladý dudáček darmo oči přimhuřoval. Chvílemi slyšel tiché zasténání některého z raněných.

Po půlnoci vyšel setník Sekerka s několika vojáky a stoupal do výše na vrch Krvavého Kamene. Nedala mu reduta spáti.

IV.

Záhy přitiskl trubač polnici ke rtům, aby zatroubil ranní, ale vyrazil jen divný, nelibý zvuk.

„Slyšels?“ povídal Mandát, jenž ze spaní se právě vytrhl, druhu vedle na loži sedícímu. „Trubač nemohl vyrazit pravý tón, to je pro dnešek zlé znamení.“

„Jdi — slyšíš, jak pěkně troubí?“

„Teď, ale prve! Místo jasného tónu vydala trouba takový smutný hlas a odjakživa jsem slýchal, a pověděli mi to starší zkušení trubači, že to neštěstí.“

Sáhl po pušce a mlčky jal se ji číditi.

Mnoho štěstí jim nekynulo, to věděl nejlépe major, jenž už včera mužstvo své počítaje, starosti se neubránil. Z neplného tisíce polovička byla v redutě sevřena a jako ztracena, z polovičky druhé, jež na hájení jeskyně zbývala, na dvacet mužů již raněno. Než i s tou hrstkou bránil by se proti sobě větší přesile, jen kdyby zásoby střeliva a potravin vystačily!

Na mužstvo se spoléhal, ač věděl, že na jeho mysl leccos škodlivě bude působiti. Houfec těch statečných mužů nebude míti odpočinku. Ve dne i v noci aby byli připraveni na vražedný boj, nad to unavující služba stráží, nepohodlí, nedostatek potravin, nedostatečné ošetření raněných, to vše by mohlo zkrušiti mysl méně řádných vojáků.

„Snad jinde by tolik nedokázali,“ pravil Sekerka majorovi, když o těch věcech večer před tím hovořili, „ale proti Turkovi vydrží do posledního, za to stojím. Mají na něj nabroušeno.“

Než slunce vyšlo, počalo na Krvavém Kameni

opět hřímání, reduta byla opět v ohni. Vojáci v jeskyni napjatě naslouchali.

Když střelba slábla, až konečně umlkla, zarazili se a tu tam bylo slyšeti: „Už je po nich."

„Snad se vzdali."

Ale než chvíle minula, spustila hrozná střelba nanovo.

„Hurá! ještě se drží!"

Když bylo na poledne, Sekerka se vrátil a oznámil, že posádka odrazila dva nanejvýš prudké útoky turecké.

„Ti psi musulmanští kapají jako mouchy, ale je jich jako mhy!"

Za nedlouho na to podobně se o nich vyslovil Václav Felizna, jenž musil misku s jídlem, do něhož se právě dával, odstrčit a pušky se chopit.

„Chamradí! Chramostejli! Ze mhy —" A již opět houkalo na Dunaji a nastal nový útok turecký s této strany.

Lodic tureckých připlula opět veliká síla; skoro na každé z nich bylo dělo a hojně mužstva. Tou dobou hnali se spahiové po třetí zuřivě na redutu. Jako posádka vedli si také soudruhé v jeskyni Veteránské velmi statečně. Děla jejich dobře pálila a koule Píseckých hochů za náspy skrčených nelítaly do vody, ani přes turbany, ale do lodic do hustého mužstva bisurmanského.

Jeník opět hrál. Včera večer pravil mu za hovoru Holec: „Nemáme prolévati krve lidské, neb každý člověk je naším bratrem. Ale Turci tupí tento zákon a činí z lidí otroky a mučí je jako katani. Proto, když nedbají slov pravdy boží, musí k nim puška mluvit."

Zdálo se, že Mandát se mýlil. Střelba turecká dosud nic neškodila, leda že koule nějaký kámen

srazila anebo půdu rozryla; nad to zahoukli radostně Písečtí jednou, za chvíli po druhé a vždy, kdy jásot jejich v skalách se rozlehl, utonula turecká čajka a s ní všechno mužstvo.

Major Stein pravil spokojeně jednomu z důstojníků: „Dnes a včera sprovodili jsme jich dojista na tři sta k huriskám.“

Včera ustoupili Turci ztrativše dvě lodi, dnes jako by je podobná škoda zrovna rozzuřila. Neustávali v palbě.

Prudká střelba nezastrašila obhájcův, aniž jich s místa vypudila. Nejedna lodice turecká ztrativši mnoho mužstva nebo porouchána musila ustoupiti, aby ušla za šikem úplné zhoubě.

Písečtí neumdlévali, dudy jim hrály, až rázem umlkly, jakoby koule turecká všechen vzduch z měchu vyhnala.

Setník Sekerka, ohlédnuv se spatřil, jak mladý dudák pustiv dudy, chvátal, nedbaje svištících kulí až k samému náspu, kdež Holec zapotácev se, klesl k zemi. Již ho Jeník chopil v půli, již chvátá s ním jako s lehkým břemenem a klade jej na římský kámen. Přišli vojáci a odnesli jej mezi nemocné. Jak rád by Jeník za nimi šel, ale nesmí. Chopiv se dud usedl na kámen a spustil znova. Co a jak hrál, sám nevěděl. Před očima měl jen bledou, krví zalitou tvář se zavřenýma očima. Je-li mrtev!

Hned potom ozvalo se „hurá“, zvěstující, že Turkům způsobena opět citelná ztráta. —

A zase bylo v jeskyni Veteránské i na Dunaji ticho. Turci ztrativše tři lodi a velký počet mužstva byli donuceni k ústupu jako včera. Posádka sama měla méně raněných než minulého dne, za to však dva mrtvé.

Na suchu tam v tu stranu, kde byla reduta, houkalo a hřmělo neustále.

Ani třetí Turkův útok se nezdařil. Major Stein vyslal malý oddíl vedený důstojníkem na vrchol Krvavého Kamene, aby odtud pozorovali turecké pohyby.

Mladý dudák seděl u Holce, jenž maje hlavu obvázanou ležel na loži. Když starý deista spatřil Jeníka k loži přistoupivšího, usmál se a úsměv ten mladíka, jenž toho nejhoršího se nadál, velice potěšil, a to tím více, že úsměv byl nevídaným paprskem na tváři skoro vždy zachmuřené a povždy vážné. Rána nebyla tak nebezpečna, jak z počátku se i ranhojič domníval.

Holec vyzýval Jeníka, aby si šel odpočinout, ale kdyby v noci chvilku chtěl u něho poseděti, že by mu byl velmi povděčen, také ho žádal, aby jeho tlumok opatroval.

Mandát byl v nebezpečenství, že jeho reputace a věhlas u druhů dnešním dnem vezme újmu. Kamarád jeho totiž nesmlčel, co ráno byl o teskně zvučící troubě slyšel, a teď když boj tak slavně skončil, neubránili se známí Mandátovi všelijakým vtipům. Ale on, nakloňuje hlavu, jako by temnému hukotu naslouchal, odpovídal jen: „No, no, uvidíme, uslyšíme."

A uslyšeli.

Poslední paprsky slunce vyskočivše z vln Dunajských, kmitaly se ještě po stěnách strmého pobřeží, až se skály na skálu výš a výše unikajíce, zmizely. Slunce zapadlo, jen žlutý pruh leskl se ještě za tmavými útesy. Tou dobou stál major s důstojníky před brankou u náspu. Přišel poddůstojník s vrcholu Krvavého Kamene s neveselou zprávou. Oznamoval: Posádka reduty odrazila i pátý útok. Pokud možná pozorovati, pokryta půda kolem ní

nesčetnými mrtvolami tureckými. Nepřítel utrpěl ohromné ztráty, ale i císařští odpovídali při pátém útoku z děl jen slabě. Zajisté nebylo ani dost mužstva ani střeliva. Viděli bílý praporec, jenž se strany turecké k redutě se blížil. Nepřátelé nabízeli kapitulaci, ale marně, nebo za chvilku vrátil se parlamentář, a Turci chystali se k novému útoku, jenž toho dne byl pátý, celkem šestý. Tou dobou odešel poddůstojník.

Major vyslechnuv zprávu, sklonil hlavu, a řekl temně: „Je pozdě.“

V tom ozvalo se dunění děl. Patrně útočili Turci poznovu, chtíce ještě dnes zatknouti bunčuk na rumech reduty. Všechen šum a hovor v jeskyni přestal, a vojáci naslouchali mlčky jako venku důstojníci. Den už pohasl, šero sneslo se na divokou, skalnatou krajinu a Dunaj z temna šuměl.

Houkání děl sláblo a již jen jednotlivé výstřely se ozývaly; pak na chvilku, na velmi trapnou chvíli dole naslouchajícím, nastalo ticho. Major sňal mlčky klobouk s hlavy; v tom zahučelo strašlivě jako po hromném výbuchu, až vzduch se otřásl, pak nastalo hrobové ticho.

Důstojníci stáli majíce hlavy obnažené a chvilku nepromluvili ani slova, až hejtman Sekerka přerušil mlčení.

„Dokonáno! Ubozí, hodní hoši!“ a hlas se mu zachvěl. A v jeskyni velel šikovatel Sychra o své vůli, jako vnuknutím: „Na kolena!“ Všichni poslechli, jako by sám major povelel, a Mandát dodal hlasitě :„Odpočinutí lehké dej jim pane! —“

V šerém koutě u chladné, skalné zdi zakryl sobě jeden voják tvrdou, mozolnou pěstí osmahlou tvář, po níž slzy se mu hrnuly do hustých knírů, a tiše zalkal:

„Josefe! Josefe!“

„Padl mu tam mladší bratr a měli se tuze rádi,“ vysvětloval jeho známý.

„Ubohá matka!“ pomyslil mnohý. „Škoda, že se Mandát nemýlil! Nešťastný den!“

Nastala noc.

Smolnice zatknutá ve skalné zdi vrhala rudé světlo na oddělení raněných. Holec ležel na tvrdém loži maje ruce na prsou sepjaté. Vojáci k ošetřování nemocných ustanovení sklonili unavené hlavy a dřímali. Bylo ticho, jen bolest neusnula. Tichým krokem přistoupil Jeník ku svému krajanovi nesa jeho tornistru a nakloniv se k němu ptal se tiše, spí-li. Kristián otevřel oči. Ranná zimnice jím zachvěla.

„Neseš — dobře, dej mi ji pod hlavu — tak, tu sedni —“

Po chvilce mluvil tiše, v řeči častěji ustávaje:

„V tornistře najdeš, kdybych snad se neuzdravil, několik dobře uschovaných dukátů, a v mém kabátě jejich také pět zašito. Nastřádal jsem je za všechna léta své služby — Nejsou vydrancovány, poctivé peníze — od úst jsem si utrhl — Pro ni, pro mé dítě — Vrátíš-li se, dáš je Barušce a řekni, že jsem pořád na ni pamatoval.“

Umlknul. Jeník nemoha slova ze sebe vypraviti, chopil se jeho ruky.

V tom ozval se vedle nich těžký chrapot a Jeník přiskočil tam k vojákovi těžce raněnému. Uzřel sklené jeho v sloup se obracející oči. Prve nežli službu mající voják se probudil a než ranhojiče vzbudili, dokonal. Zatlačili mu oči a zsinalou tvář zakryly jeho pláštěm. Holec posýlal přítele svého, aby si šel odpočinout, tomu však nebylo do spaní. Zůstal u lože raněného. —

Ráno před sluncem východem pochovali před jeskyní mrtvé. Přítomen byl major a důstojníci vzdávajíce čest hrdinně padlým bojovníkům.

Toho dne neukázala se ni jediná lodice turecká a vojáci v jeskyni mohli sobě odpočinouti. Reduta padla, to zjištěno a ani jediný muž se nezachránil. Prapor ztratil tam čtyři sta dvacet mužů, mezi nimi osm důstojníkův. Zbylí v jeskyni proto nezmalomyslněli.

Cítili ovšem všichni, nejvíce pak Mandát, že jen dvakráte za den jedli, a tu ještě dostávalo se jim porcí valně zmenšených.

Za to práce a namáhání přibylo. Nicméně odhodlanost a dobrá mysl nevystěhovaly se z pochmurných míst jeskyně Veteránské.

Zdálo se, že Turci nehodlají opět útok na jeskyni podniknouti. Hlídka na Krvavém Kameni zvěstovala, že větší oddělení turecké usadilo se v redutě, tak že nebylo pomyšlení, aby posádka z jeskyně, kdyby nejnaléhavější nutnost nastala, touto stranou se protloukla. Ale toto oddělení jinak jí škoditi nemohlo, poněvadž útok s této strany na jeskyni samu byl nemožný. Na Dunaji pak v slušné vzdálenosti bylo vídati loď nepřátelskou patrně jeskyni pozorující.

Důstojníci se domnívali, že hodlají Turci posádku vyhladověti. Nicméně byl major velmi bedliv a ostražit, mysle, že je možná kvapného a nenadálého útoku se nadíti.

Míjely dni. Vše chodilo pořádně, vojáci konali povinnost svou jak náleží. Major dychtil po nějaké zprávě o hlavním vojsku, však nebylo naděje, že ji tak hned obdrží.

„Dokud Turci budou v redutě, dotud naši nedobyli ztracených postavení. Jakmile ku předu postoupí, vyklidí také Turci redutu.“ —

Ranhojič se velmi divil šťastné náhodě, jaká Holcovi při jeho poranění svědčila. Vytáhlť z rány nad levým okem jen kousek zploštělého olova a více nenalezl. Holec vyvázl z nebezpečenství, ač nemohl tak hned, jak doufal, opět službu zastávati.

Opět minul den a jediný výstřel se neozval.

Když nastával večer, objevila se na nebesích mračna, jež víc a více se stahovala. Všichni očekávali najisto, že strhne se bouře.

Ohně vzplanuly a kolem nich skupili se Písečtí. V jeskyni bylo zase živo.

Pojednou se všichni obrátili k zavřené bráně, za níž hluk a poplach: „Nepřítel tu!“

Tmavou nocí zašlehl rudý blesk rakety, jež zářícím obloukem vznesla se od skal protějšího břehu, tam kde vojáci stráží stojící nepřátelské lodi spozorovali. Hned na to zahoukala dělová rána; nastal noční boj. Turkům se přepadnutí nezdařilo. Bdělé stráže v čas je spozorovaly a okamžikem stála na jejich posilu setnina Sekerkova.

Tmou blýskalo se od výstřelů, a v rudých těch záblescích viděti bylo několik lodí tureckých a černé skály v pozadí k zamračené obloze trčící.

Císařští nestříleli; teprve když nepřítel tmou podporován, příliš blízko se odvážil, spustil se z jeskyně déšť koulí; Turci vydrželi dlouho, ale pak přece ustoupili. Rachotu však a blýskání střelného neubývalo.

Holec právě dořikával modlitbu šeptaje pobožně slova žalmistova: „Přemýšlím o dnech starých a léta dávná mám na mysli. A rozjímám v noci v srdci svém přemýšluji.“ V tom umlknul, neboť dva vojáci přinášeli na lože, kdež byl minulé noci těžce raněný soused zemřel, nového; byl to Felizna.

Skoro celou hodinu zuřil venku boj. Konečně umlkla turecká děla, jež jenom pramálo škody způsobila.

„Chtějí nás unaviti, abychom zemdleli. Proto dorážejí ve dne v noci," pravil hejtman Sekerka poručíkovi.

„Desátník Felizna je raněn," pravil tento. „Viděl jsem jej, an nedaleko mne padl."

Když nebezpečenství minulo, odebral se setník do jeskyně a zamířil zrovna k loži raněného Felizny. Tam již zastal vojáky, kteří přišli přesvědčit se, jak se jejich Václavovi daří. Častokráte jim chvíli ukrátil, škádlívali ho a přece se jim nemstil leda svým „chamradím" a svou „mhou"; byl dobrý druh, všem milý a proto ta živá soustrast s ním.

Vzpamatoval se sice, ale rána jeho v hlavě byla velmi nebezpečna. Zrak jeho padl na červený plášť, který měl pod sebou. Nehyba, který k němu se skláněl, slyšel, jak zašeptal: „Smrt!"

Zatím propukla venku bouře, kterou každý očekával. V jeskyni nastalo ticho.

Nehyba, ačkoliv byl unaven, vytrval u Felizny pilně mu slouže dle předpisu ranhojičova.

Do tvrdých stěn Krvavého Kamene pral prudký déšť a silný vítr vzdouval kalné vody Dunajské, jež pěníce se a hučíce o skály se rozrážely. —

* *
*

V jeskyni Veteránské začínalo býti smutno.

Turci nepřestávali na posádku dorážet a ji znepokojovat. Odrazila sice všeliké útoky, ale mužstvo to cítilo.

Písecký prapor zřídl velmi a vojáci byli neustále ve službě. Okamžiků, za kterých by si od-

dechnout a odpočinouti mohli, bylo po skrovnu. Nad to zásob ubývalo a porce stávaly se den ode dne menšími; i s nábojem bylo jim velice šetřiti, tak že teď již slaběji na střelbu tureckou odpovídali. Z jeskyně vyšla jen málo která rána zbůhdarma.

„Ó, míti jen několik takových lodic, jako ti psi tam!“ zaskřípal šikovatel Sychra zuby, pozoruje za náspem blížící se Turky. „Tady jsme jako v kleci — ale rozjeti se na ně, hej, to by se bojovalo! Takhle jsme jako uvázáni. Ale nechť, sem tak hned se nedostanete, vy roto machometánská!“ —

Za několik dní objevil se ještě jeden nepřítel a ten byl daleko hroznější, poněvadž nedal se ničím zapuditi. Byla to ouplavice.

Nedostatek potravy, málo zdravého vzduchu, výpary a neustálé namáhání nemohly zdraví prospívat. Ode dne ke dni podléhalo nemoci víc a více vojínů.

Šik bojovníkův se tenčil, nemocnice se šířila. Proto přece posádka na mysli neklesla. Kdykoliv na poplach zatroubeno, spěchali všichni chutě do zbraně a bojovali jako lvi. Za těchto potyček sedával Jeník na starém římském kameni a hrával na dudy. Ale i to přešlo. Bylo třeba každé ruky a muzika přecházela. Dudák stal se nyní vším: v jeskyni obsluhoval raněné setniny Sekerkovy, stál na stráži a pálil na Turky. Konal vše vytrvale a nestěžoval si na umdlení. Posilu čerpal u přítele Holce, kterýž také již pušky se chopil. Nejednou si setník všiml, jak ten starý voják skrčen jsa za náspem k líci pušku tiskl maje hlavu nepokrytou, zavázanou. Byltě Kristián přesvědčen, že je svatou povinností proti utlačovatelům bojovati, a povinnost tu konal svědomitě. Snášel hlad i bolesti a nejednou nabídl Jeníkovi díl svého dílu, vymlouvaje se na nechuť, následek prý pora-

nění. Mladíkovi tomu byl duševní oporou. Zapřádal s ním hovor o domovu a oba tím se těšili. Kristián, v němž jen upomínka zašlých časů žila, pocítil nyní také touhu. Rád by aspoň ještě jednou Barušku uviděl a s ní promluvil. To byl nejkrásnější sen, kterému se rád oddával. Doufal, že by po skončené válce aspoň dovolenou mu dali, že by mu tolik teď důvěřovali. Mluvíval o tom s Jeníkem. Ten nejednou však podotkl: „Dostaneme-li se jen odtud?!“

Ač zkušený voják věděl, že nelze zrovna pěkných věcí doufati, nicméně těšil mladého druha tím, že co nevidět od hlavní armády přijdou je vybavit.

Ale nešli. Den míjel po dni, bídy přibývalo a lože plnila se nemocnými, kterých už přes sedmdesát major do svého zápisníku poznamenal.

Minul šestnáctý den obležení. Důstojníci i mužstvo valně se proměnili. Seschli po těle i ve tváři, kůže zbarvila se do hněda a pukala. Byla trapná podívaná na statečné muže, kteří jindy tak křepce do boje spěchali, nyní mlčky jeskyní se ploužili, aby na lože ulehli, neb místo své na stráži zaujali. Zpěv a smích uprchly ze šeré jeskyně. Každá hodina byla dlouhá, chvíle noční plížily se zvolna a traplivě a den neměl konce.

Dychtivě vyhlížely chorobně se lesknoucí oči vyhublých vojáků u hradby proti vodě, neobjeví-li se tam nějaká pomocná loď. Ale viděli jen lesknoucí se Dunaj, jehož hladina zůstávala opuštěnou. Jen na východě od brány blížily se zhusta lodi a na nich hemžilo se lidmi červeně a modře oděnými, ale ti nesli záhubu mříce děla i pušky na tvrdošijné hajitele. Odtud nebylo naděje a tam, kde před tím hromový rachot se ozýval, jenž redutu a v ní přes čtyři sta kamarádů zničil, tam bylo mrtvé ticho.

Turci poklidně trvali ve svém postavení, neboť neblížili se císařští osvobodit Krvavý Kámen.

Písečtí vyhlíželi, naslouchali — nadarmo.

Byli opuštěni, zapomenuti, sami sobě přenecháni. Už jich na osmdesát onemocnělo, mnozí už zemřeli nemocí, jiní podlehli ranám.

„Schneme, pane majore," pravil vážně setník Sekerka majorovi Steinovi a ukázal kolem, jda s ním řadami nemocných a raněných.

„Jak je, Felizno?" ptal se Sekerka stanuv s majorem u lože starého desátníka.

„Dobře, pane hejtmane, jen ta rána —" odpověděl namáhavě Felizna mdlým okem hledě na svého představeného.

Venku před branou stál u zdi Mandát opíraje se o svou pušku. Ten trpěl nejvíce. Jsa zvyklý na mnoho jídla, musil vzíti za vděk s takovým dílem jako všichni. Byl už jen samá kost, ku které osmahlá kůže jako by přischla. Ve tváři divně zežloutl a oči jako by se mu rozšířily, pozbyvše bývalého lesku. Mluvné rty, jimiž tolik pověstí a písní prošlo, byly sevřeny, a hovorný jindy voják hleděl vážně a mlčky na Dunaj a na protější skalní stěny, nad nimiž tmavomodré, jasné nebe se klenulo.

„Tomšovi je lépe," vzpomněl druh vedle stojící, „aspoň poslední okamžiky neměl hlad."

„Těm tam v redutě je ještě líp. Odbyli si to rázem," odtušil Mandát.

„Ba že, kdyby už kulka turecká přiletěla. Ale což tu již vyřídíme. Proč se major nevzdá? Za několik dnů pomřeme hlady."

„To nejde. On dostal mandát, aby jeskyni udržel a třeba za den, za dva přijde snad pomoc. Třeba bychom všichni pokapali, jen když se místo uhájí. Turek tím mnoho ztratí."

„Však už jich také něco Dunajské vody se napilo. Ale, Mandáte, tobě modrají pysky, zrovna zelenáš.“

„Je mi mdlo —“ a velikán přivřev oči opřel se o zeď, ale neudržel se. Slabostí jsa přemožen sklouzl k zemi. Odnesli jej a Jeník ustanoven, aby se na jeho místo postavil. Za nedlouho potom objevila se turecká lodice, nad níž se vesele třepetal v jasném vzduchu bílý praporec. Přijížděl turecký parlamentář, jenž blíže k opevněním připluv zastavil, volaje, že přichází vyjednávat. Z veškeré posádky neuměl nikdo turecky. Tu vystoupil s povolením majorovým setník Sekerka a zahoukal po srbsku, načež mu týmž jazykem odpověděno. Parlamentář vyzýval posádku, aby se vzdala na milost a nemilost, připomínaje, aby uvážili dobře své postavení. Na vybavení ať nečekají, že armáda císařská je na ústupu a hlavní vojsko turecké vtrhlo již hluboko do Uher.

Major Stein svolal důstojníky na radu, po kteréž promluvil Sekerka k vojákům, oznamuje jim, že vzdají-li se, nechť očekávají to nejhorší od Turků. Doložil pak, že ještě všechna naděje na vybavení není ztracena, aby, když tak dlouho vytrvali, nějaký den vše ještě trpělivě snášeli. „Tak slavně jste dosud bojovali, hoši! Vzdáme se Turkům?“

„Nevzdáme! Nevzdáme!“ volali Písečtí, a mdlé oči jejich se zaleskly novou odvahou. Volání jejich nebylo sice tak zvučno a hlasno jako jindy; prořídlif velice, ale stará zmužilost bytovala dosud v prsou vytrvalého praporu.

Důstojníci se rozhodli, že ještě pokud možná vytrvají; obecní vojáci odhlasovali zrovna tak, jak očekáváno. Bílý praporec nad lodí tureckou unikal dál a dále, až zmizel. S ním zmizela naděje na mír,

odpočinek a zotavení, a nastával znova boj, snad poslední a nejzuřivější.

Jeskyně Veteránská byla pevností a lazaretem. Nemocných bylo mnohem více než raněných a ošetření bylo nedostatečno. Hlavním lékem by tu zajisté bylo, kdyby nemocní mohli jiný vzduch dýchati a tělo sílícím nápojem a hlavně krmí zotavit. Ale toho všeho se tu nedostávalo. Jak důstojník tak obecný trpěl.

Holec dlouho pušku nenosil. Rána jeho, byť nebyla smrtelna, rozjitřila se znova, poněvadž se jí nedostalo náležité péče a pravého ošetření. Nad to oko se mu zapálilo, i musil zase ulehnouti. Jeník jako by byl z kosířů. Neoddechl si téměř ve službě vojenské, do které se tak vpravil, že šikovatel nejednou ho pochválil, a když měl pokdy, byl zas u Holce. Nejednou také pomohl Nehybovi Feliznu ošetřujícímu.

Na sousedním loži, na kterém ten rudý, hraničářský plášť byl rozložen, horšilo se očividně. Felizna sám o sobě řekl, že jeho život jako ze mhy a že mu zle posvítili ti chramostejli Turci.

Mandát se sice poněkud vzpamatoval, když mu podali několik krůpějí vína a něco jídla; ale neměl, jak kdosi z kamarádů pravil, také ještě vyhráno.

Nejhůře bylo Jeníkovi, když za noci u lože Kristiánova seděl, když po té místnosti nejasným rudým světlem ozářené se rozhlédl. Za jasného dne, kdy službu konal nebo bojoval, nenaléhala tíseň na jeho mysl, ale za noci ten děsný obraz! Když bývalo nejhůře, navštěvovala jej bytost jiná, světlejší, jež mu všecku mysl zaujala. Viděl svoji rozmilou Barušku, rozpomínal se na minulé, lepší dny a když unavením zmořená hlava mu na loži klesla a oči ke spánku se zavřely, byla ona poslední jeho myš-

lénkou. I Holec se těšíval svou sestřičkou, ale teď, kdy mu někdy napadlo, že by zajíti mohl, ba že snad ani Jeník se nevrátí a Baruška že zůstane do smrti opuštěnou, závislou na milosti cizích: tu bylo oddanému muži úzko a vroucněji se modlil bohu, aby aspoň ten mladík zdráv se domů navrátil.

Major se nyní připravoval na rozhodný krvavý boj. Přehlédnuv zásoby v prachárně byl málo spokojen. Až dojde střelivo a skrovná zásoba potravin, nastane rozhodná chvíle. Zásob bylo po skrovnu na čtyři dny, a udeří-li Turci rozhodně na jeskyni, dojde jeho praporu za boje střelivo.

Vzpomněl na redutu. Ale když se rozhlédl po té zasmušené prostoře a spatřil zubožené, chrabré hochy věrně službu konající, a nemocné a zraněné druhy jejich, obměkčilo se srdce přísného důstojníka.

„Více není možná. Co bylo lze činiti, stalo se."

Minul den a po Turcích ani slechu. Lodi jejich se nehýbaly a zdálo se, že opravdu se odhodlali nepřítele vyhladovět. Ale když se rozbřeskovalo, spozorovaly stráže v jeskyni cosi neobyčejného.

Se strmých skal stranou nad jeskyní na východní straně házeli Turci mrchy psů, kusy větších mrtvol zvířecích, jmenovitě koní, kteréž řítily se do rokli a rozervaných skalních stěn vedle samé jeskyně, kamž posádka nemohla, aby nemilé ty věci odklidila. Turkům dílo to překaziti nebyli s to, poněvadž střelba na ně byla by pro skály a výšku marna; rovněž nemohli Turci z těch míst útočiti, což by byli zajisté dávno učinili. Na onu výšinu dostali se totiž po velikém namáhání od reduty, když byli vrchol hory, který příkrou stěnou nad jeskyní spadal, s mnohým nebezpečenstvím obešli. Tak podařilo se několika odvážlivcům, že se dostali na ona místa stranou

jeskyně, odkudž neustávali házeti ty hnusné předměty, které jim jiní neustále přinášeli.

„Tak, tak, máme toho vzduchu bez toho po skrovnu. Teď nám ho jak se patří voňavkou napustí!“ hučeli vojáci.

„A není možná jim na hřbet. Jen se podívejte, co mrch se dolů sřítilo. Kdož ví, nejsou-li tam také lidská těla. Těm katanům je křesťan jako zvíře.“

„To nás dorazí, onemocníme všichni,“ pravil ranhojič veliteli, jenžto vše přehlédnuv do svého oddělení se odebral a tam s hejtmanem Sekerkou chvíli tiše hovořil.

„Bůh ví, kam až naše armáda zatlačena,“ pravil major Stein. „Zdá se mi, že ten turecký parlamentář nelhal. Sotva se pomoci dočkáme.“

Nepřijdou-li do tří dnů, bude se v těchto místech turecký jásot ozývati.“

„My jej už slyšeti nebudeme,“ odtušil vážně setník.

„A ranění, nemocní?“

Sekerka neodpověděl. —

Již minul devatenáctý den, co Písecký prapor v jeskyni Veteránské trval. V skalnaté sluji vymřel bývalý ruch. Šeré, skalné sklepení podobalo se hrobce, v níž na chudých, tvrdých ložích odpočívaly živé mrtvoly, a kolem nich tiše se ploužili dosud zdraví druhové. Prohledali každý kout, doufajíce, že tam něco na utišení žaludku najdou, ale nenašli. Darmo se ohlíželi a pásli po nějakém živočichu; ani myšky, ani ještěrky nebylo viděti.

Šikovatel Sychra spozoroval, že jeden z vojáků hodil řemen do vody, aby uvařený snědl. Vytáhnuv jej z kotle zahučel na hladovce: „Zabil by tě — stáhni si jím raději břicho.“

Venku zářilo slunce a palčivé paprsky jeho

praly do skalních stěn, z nichžto hrozný zápach vycházel. Vojáci venku před branou u náspu stráží stojící dávali si kafr z lékárny felčarovy do úst, aby mohli vytrvati. Vzduch byl nakažen jako třetího dne na bojišti bývá, kdy mrtvoly a mrchy na parném slunci hnijí.

Toho dne odnesli ze stráže šest vojáků onemocnělých.

Ranhojič nemohl ani stačit, aby všem jak náleží posloužil. Do večera zemřelo pět nemocných a smrt jejich nevzbudila již žádného pohnutí mezi vojáky, leda že některý pomyslil: „Kdybych já byl na jejich místě —“

Ale dosud nereptali, neumlouvali se.

Večer rozdán vojákům poslední náboj.

Nastala noc, ale s ní přišlo málo úlevy. Málo kdo mohl spát a kdo usnul, spal sen nepokojný. Byl to tupý, mrtvý klid, jenž neposkytuje občerstvení. Dusný vzduch padal všem na prsa a každý oddychoval nevolně.

Mandát převaloval se na svém horkém loži. Kabátec svlékl, hrubá košile se mu rozhalila, tak že bylo viděti obrostlá prsa jeho seschlého těla. Už si přál, aby přišel už brzičko ten nejvyšší mandát...

Felizna ležel tiše jako bez vědomí; porouchalat mu koule turecká hlavu. Červené jindy líce mu zbledlo a zhubenělo. Nehyba natažen na zemi opíral hlavu svou o lůžko nemocného kamaráda a držel v seschlé ruce těžkou pušku. Soused jejich Holec seděl na loži s hlavou skloněnou. O „pravdě boží“ přestal už vykládati a jen v duchu se utíkal k bohu svému prose jej, aby, je-li tak vůle jeho, jej zachránil anebo aspoň mladého dudáka, to pro to nevinné děvče.

I nastalo svítání a trubač přitiskl ke rtům troubu, z níž vyrazil opět jako onoho dne, kdy přes čtyři sta druhů praporových v redutě pohynulo, zvuk nelibý, teskný, a za nedlouho na to zahřměla venku dělová rána.

Buben zarachotil, a kdo mohl, chápal se pušky.

V tu chvíli skláněl se Nehyba nad Feliznou, jehož pravice křečovitě do rudého pláště zafatá několikráte sebou trhla. Bubnovali na poplach; děla turecká hřímala, jako by jícen pekelný se rozevřel. —

„S bohem, Václave!“ pravil temným hlasem věrný Nehyba a přiskočiv k loži Kristiánovu, zvolal: „Holče, Felizna umírá!“ a chvátal tam, kam jej neúprosné velení volalo.

Kristián přistoupil k starému desátníkovi, jemuž již v hrdle hrálo. Nikdo u něho nebyl; kdo zdráv, byl v boji, a ti, co kolem zůstali, potřebovali sami pomoci. Jen starý adamita patřil na jeho smrtelný zápas, jenž dlouho netrval. V hlučnou hodinu nastal, za hřímání děl a rachotu pušek, za křiku válečného odešla duše z těla Feliznova. —

Před jeskyní zuřil strašlivý boj. U velikém počtu připluly čajky turecké a spustily hrubou vydatnou palbu. Píseckých už nebylo ani dost, aby jak náleží obsadili hradbu a obsluhovali děla. Nad to bylo jim s nábojem šetřiti.

Turci pálili, jako by chtěli rozbořit tvrdou stěnu Krvavého Kamene. Koule jejich padaly hustým deštěm; hned na počátku boje měli císařští více ztrát než za jiných bojů.

Setník Sekerka maje obnažený kord v rukou, stál uprostřed své velmi zřídlé setniny pobádaje vojáky. Fičících kolem kulek nedbal.

„Každá naše rána za dukát, hoši!“ volal. „Šetřte

a nepalte nadarmo. Za každou špetku prachu ať se svalí Turek! Tak, hoši, tak! dobře! dobře!“

A hoši jeho i ostatní tiskli pušky k lícím a když se z nich zablesklo, padl na lodici zuřivý janičár. A sotva vypálili, odložili pušku, a druhové jejich lehce ranění, opustivše „nemocnici“, podávali jim čerstvě nabité.

Byla to hrozná podívaná.

Za řadou bojujících klečeli sedraní, vyhladovělí vojáci majíce namnoze hlavy obvázané a nabíjeli druhům bojujícím pušky. Oheň Písecký byl tak zdárný, že čajky turecké nemohly postoupiti.

„Dosud nic?“ volal Holec podávaje Jeníkovi čerstvě nabitou pušku. Čelo a oko měl zavázané, ostatní tvář i ruce byly od prachu začerněny.

„Nic, Kristiáne.“

V tom zaklel Sekerka hlasitě. Spatřilť, an vedle u děla sklesl důstojník a hned za ním dva vojáci. Starý hejtman přiskočiv vzal žhavý doutnák z ruky poraženého vojáka a sám vypálil.

Děsný ryk zahučel nad vlnami a Písečtí zajásali. Lodice, jež nejdále ku předu pronikla a nejvíce škodila, zavířila a ponořila se hned po té pod vodu.

Nad řekou a kol jeskyně válely se bílé mraky střelného dýmu, jimiž se blýskalo a hřímalo, jako by bouře v ta místa se snesla.

O kámen opřen nabíjel Mandát pušky. Nedalo mu, nemohl v šeré klenbě vydržeti, připlazil se k hradbě, aby druhům sloužil, aby si snad také „železný knedlík“ vyhledal. Zdálo se, že práce ta jej velmi rozehřívá, neb si strhl kabátec s ramen.

Za řadou útočících čajek stála nejnákladnější lodice opatřená dělem. Asi čtyřicet janičárů po zuby vyzbrojených stálo pohotově, aby hájili velikého ve-

zíra, který stál mezi nimi. Právě dal rozkaz, aby se v palbě ustalo. V ten okamžik přiveslovala k lodici jeho čajka, na níž stál vysoký, mladý paša v bílém turbanu, bohatě oděný. Zakřivená šavle s drahocennou rukojetí leskla se v jeho pravici. Byl to velitel loďstva. Chvíli spolu rozmlouvali, pak odrazivší loď mladého paše vjela mezi ostatní a hned na to ozývalo se hromově jméno Allahovo nad vodami a v skalách, a jícny děl tureckých počaly znova soptiti na hradbu Veteránské jeskyně.

Tam už bylo zle. Sekerkovi nebylo třeba napomínat, aby šetřili a dobře mířili. Turci padali jako makovice, a nejedna čajka musila již opustiti šik, k boji jsouc neschopna. Jen jednu z nich jako by koule císařských zasáhnouti nemohly. Byla to ta, na které stál mladý, sličný paša v bílém turbanu. Ta byla v čele všech, chrlíc zhoubu na Písecké.

„Kristiáne, pušku!“ volal Jeník.

Soused jeho skrčen jsa volal na Mandáta, aby mu podal čerstvě nabitou, že toho pašu skolí.

„Tu máš, je v ní poslední můj knoflík. Miř dobře!“ zasípal Mandát a sklesl na bílý svůj fráček, z kterého všechny mosazné knoflíky za kulky nabil.

Ale v tom, co soused pušku nasazoval, zajásal Jeník a všecka družina. Mladý dudák vyšvihnuv se ze svého krytého postavení zaryčel, mávaje puškou nad hlavou. Zmizelť bílý turban a paša velitel svalil se do lodice, která ihned ustoupila.

Ale již vzkřikl Kristián, když uviděl, že Jeník přitiskl náhle levici k boku a z pravice upustil těžkou pušku. Holec mu oplatil. Chopiv se krvácejícího mladíka odnesl jej do jeskyně a více na bojiště se nevrátil.

Tou dobou dával Sekerka, jenž zůstal u opuštěného děla, řetěz místo koule nabíjeti.

Major Stein byl brzy tu, brzy tam, povzbuzuje, napomínaje, aby vytrvali.

A vytrvali.

Brzy potom, jak onen mladý paša padl, slábla střelba turecká a lodi ustupovaly, až děla jejich úplně utichla.

Hrozný útok byl odražen.

Major Stein skloniv k zemi kord, rozhlédl se kolem. „Dílo skončeno!“ pomyslil. „Více není možná.“

Několik zabitých leželo u děl a za hradbou na tvrdé půdě, jiní pouze lehce ranění plazili se do jeskyně aneb ránu svou s pomocí druhů zavazovali; těžce raněné obvazoval ranhojič a dával je odnášeti dovnitř do nemocnice.

Major přistoupil k Sekerkovi, jenž bez klobouku, krví potřísněn, maje oči jako zapálené, stál uprostřed své setniny. Velitel praporu podal mu ruku a děkoval.

„Pane majore, nám dnes pomohlo, že toho pašu jeden z mých hochů skolil, ten zasluhuje poděkování.“

„Víte, kdo to byl?“

„Šikovatel oznamuje, že to mladý dudák, ale za to odnesl krvavou ránu.“

* *
*

Jeník Podrazilův probudil se z mrákoty. Nad ním skláněla se osmahlá, obvázaná tvář Baruščina bratra.

„Jak je?“ ptal se tiše mladý voják.

„Dobře, ustoupili. A ty?“

„Nevím.“

„Krev jsme zastavili. Už přijde felčar.“

Když ranhojič přišed, ránu prohledal, podíval se vážně na Holce.

„Smrtelná není, ale dá práce. Kulka je v těle a musí ven.“

V tom přistoupili k loži setník a major, jenž se vyptával po ráně.

„Je dost zlá,“ pravil starý hejtman, „ale tu, co paša dostal, ta je horší. Viď, dudáčku? Znamenitě jsi mířil. Až se uzdravíš, vzpomenu si na to.“ —

Asi za hodinu ohlásily stráže tureckou loď, na níž vlál bílý praporec parlamentářský.

„Jako na zavolanou,“ pravil major.

„Nuže, jednejte, pane setníku, jak jsme umluvili.“

Sekerka opět vystoupil a jal se s Turky rokovati. Když pak za čtvrt hodiny sestoupil, byla jeho tvář vyjasněna a oči vojáků stráží stojících se zaleskly. Jeskyní Veteránskou jako by jasný paprsek zašlehl.

Zaradovali se, když slyšeli, že sám veliký vezír nabízí posádce čestnou kapitulaci, tak totiž, aby důstojníci se zbraní, mužstvo pak bez ní volně a svobodně ku své armádě se navrátili.

Co zbývalo. Pomoc nepřišla a nepřijde; měli už jen po špetce prachu a potrava došla, vykonali, seč člověk je. Zamítnouti nabídnutí vezírovo bylo by nesmyslno. Major svolil; ihned konány přípravy k odchodu. Ale přece se zasmušili, když považili, že nadarmo tolik set bratří pohynulo, že musí vydati místo, pro které tolik krve prolili!

„Možná-li jen Turkům věřiti? Těm o slib nejde,“ mínil jeden z vojáků.

„A což naplat. Zůstaneme-li, zemřeme hladem,

a to mi milejší ostrý nůž, nežli okusovati své vlastní hnáty.“

„A což ranění?“

„Odneseme si je. Těch Turkům nenecháme, rozumí se.“

V tu chvíli strojil Nehyba se šikovatelem a druhy desátníka Feliznu do hrobu.

„Škoda, Václave, žes se toho nedočkal. V cizí zemi shniješ, chudáku!“ A když mu bílý, zakrvácený kabátec svlékali, našli na prsou škapulíř a v něm připevněný svadlý květ mečíkový.

„Prsa mu to chránilo, ale hlavu ne.“

A již jej vynášeli, aby jej s ostatními, kteří v dnešním boji padli, pochovali. Major dal jim na počest poslední rány vypáliti.

„Díky bohu, snad už v té jeskyni nezůstanu,“ pravil mdle Jeník Kristiánovi.

„Nezůstaneš, ale dá bůh, uvidíš zase ten náš Písecký kraj.“

„A ty také.“

Starý adamita nedůvěřivě se usmál, ale mlčel. Potuchlá naděje obživla v srdci jeho opět jako hynoucí mrazem květina, na niž teplý, živný paprslek slunce zazářil. —

* *
*

Donucen nedostatkem potravy a střeliva, vzdal se dne 30. srpna major Stein, když byl se zbytky svého praporu jeskyně Veteránské po 21 dní přeudatně hájil a Turkům ohromných ztrát způsobil. Lodice turecké připluly nyní bez překážky až k samé hradbě, a sám veliký vezír provázen jsa několika paši vystoupil do jeskyně, aby se jí ujal. Písečtí stáli

v šiku, před ním zbylí důstojníci majíce kordy své po boku. Stranou na hromadě ležela sečná i střelná zbraň, která tolik Turků s tohoto světa zprovodila. Nic nestalo se z toho, co mnozí očekávali. Turci nespoutali zajatých, aniž je vraždili. Na rozkaz velikého vezíra jednáno se všemi šetrně, jak si svým hrdinstvím zasloužili. Z přivezených zásob rozdáno hned jídlo a nápoj mezi vyhladovělé Písecké. To byla Mandátova nejlepší medicina. Pak snesli raněné a nemocné druhy do lodic, které vezír nabídl, aby pohodlněji na stanici byli dopraveni. Kristián, Jeník, jemuž dudy ponechány, a Mandát dostali se do jedné lodice.

„Raději bych s nimi pěšky," pravil dlouhý kronikář. „Chtěl bych ještě jednou to nešťastné místo tam u reduty spatřiti." A když se všichni posilnili a připravili, nastal pochod. Lodice odrazily od jeskyně a pluly proti vodě ke Svinici, kdež bylo první císařské vojsko. Ranění, nemocní i ti, kteří zdrávi jsouce, přes Krvavý Kámen pěšky ku své armádě se vraceli, ohlédli se častokráte po těch strmých skalách, kdež tolik bídy zakusili, kdež tolik krve bylo prolito.

„S bohem, kamarádi!" zašeptal nejeden mysle na ty, kteří na věky zůstanou u skalné sluje, kteréž tak hrdinsky hájili.

V jeskyni Veteránské usadilo se oddělení nepřátelského vojska. Celý Dunaj až po Srbský Bělehrad byl v moci turecké.

„Jak se tu jinak dýchá!" liboval si Mandát sedě v lodici. Den byl jasný, vlny leskly se v jasnu slunečním. Skalnaté, divoké břehy ustupovaly v zad, víc a více blížily se lodice svému cíli. I mysli Pískeckých se vyjasnily. Tou dobou stoupala hrstka mužů z praporu Píseckého zbylá, provázena jsouc

oddělením janičárů, s výšin Krvavého Kamene. Jaká to byla podívaná na plnočetný prapor, když vesele z vesnice na Krvavý Kámen vytáhl! Tenkráte to byli mužové silní, zdraví, kteří pevnou nohou vykračovali — teď vrací se hrstka vyhublých, v tváři opálených, zbědovaných, v šatech namnoze rozedraných a pokálených, beze zbraně, bez praporu. Když se přiblížili k redutě, zastavili se rázem a všichni pohlédli v ta místa, kde přes čtyři sta dobrých, srdnatých kamarádů život svůj dokonalo.

Nebe usmívavě klenulo se nad hrozným místem tím, jen mezi skalami bylo viděti mraky, kteréž k zemi se snášely. Poznali mraky ty, dravé ptáky, kteří se živí masem mrtvol.

Ve vsi Svinici sešli se v rakouském táboře ranění i zdraví vojáci praporu Píseckého, kdež se jim dostalo náležitého ošetření. — —

Tak jsem dopověděl o tom, jak slavně bojovali Písečtí hoši s Turky ve Veteránské jeskyni.

V.

Země ztuhla jako kost a nebesa nad ní zahalila se šedou rouškou. Bylo počátkem měsíce prosince. K večeru poletovaly sychravým vzduchem první pápěrky sněhové a kladly se na bezlisté stromy, svadlou, bezbarvou trávu lučin u cesty, kterouž tři mužové kráčeli. Byli v šedých vojanských pláštích, majíce po boku vaky z hrubého plátna; kráčeli statečně, nedbajíce ani zimy, ani mlhy večerní. Došli do vesnice, když tam právě rozsvěceli. Nedaleko krajního stavení se zastavili: Mandát, Jeník a Holec.

„Zůstaň, Mandáte, tady přes noc, a ráno můžeš dojíti.“

„Ten kousek už ze Záhoří uběhnu. Rád bych už byl pod naší střechou. Dej vám pán bůh dobrou noc, a v neděli se uvidíme v městě.“

Ještě jej zdržovali — ale což dbal on osamělé cesty, studené, sychravé noci! Tof, když srdce vydá mandát, musí člověk poslechnouti.

Holec a Jeník dali se do vsi, až se zastavili před okny malého domku. Uvnitř svítili. Jasný pruh padal z oken na starý jasan a na dva vojáky tiše až k samým oknům se přikradší. V světle tom bylo viděti vyhublou, po nemoci ubledlou tvář Jeníkovu a osmahlé, vráskovité líce jeho druha, jenž na dvě ženské ve světnici už jen jediným okem se díval. Pravého zbavila jej rána ve Veteránské jeskyni.

„To je matka a to je Baruška,“ zašeptal Jeník. Pak upřeným okem hleděl na ty dvě milé bytosti a srdce mu hlasitě tlouklo. Byl by tam vskočil a s živou radostí je upřímně objal, ale dle úmluvy stál a čekal.

Holec nedíval se na starou sousedku, ale na to mladé, svižné děvče před ní stojící. To je malá Baruška! Oka od ní neodvrátil. Ano, ano, ty světlé, dlouhé vlasy v rulíky spletené, to jsou Baruščiny zlaté vlásky, a ty oči, ta mírná, dobrá tvář — poznává je, ty jsou, jak bývaly. Jak vyrostla ve sličnou pannu! Co řekne, až jej uvidí, jak jej přivítá?

„Jdi, už jdi!“ šeptal nedočkavý dudáček.

A Kristián jda ke dveřím cítil, že se mu zaráží dech, že mu jest, jako nikdy dosud; zabušil na bránku a Jeník ukryl se za jasan. Baruška, která každého večera přišla matce Jeníkově pomoct poklízet a nyní už byla na odchodu, otevřela.

Jeník pozoroval, jak Kristián vstoupiv do světnice, uprostřed se zastavil a mlčel, jak matka i Baruška naň s úžasem hleděly. Pak si sedl, nyní něco

mluví, matka náhle vstala, patrně vypravoval o něm, jak si umluvili; ale teď vstává Kristián, něco mluví k Barušce. Jak se zarazila, jak na Holce se dívá — teď mu ruku podává — a hle již ho objala kolem krku a kloní hlavu na jeho rameno —

„A co tak bratr se sestrou se objímali a stará Podrazilka stranou všecka udivena stála, rozevřely se znova dvéře a do světnice vstoupil jiný muž ve vojanském plášti a zvolal: „Maminko!“

A na to zvolání vzkřikla matka i mladé děvče —

Co se tetka Baruščina dnes nazlobila, že ta tulačka domů nejde; vzkázala pro ni, ale přece se jí nedočkala. Kdyby věděla, co se přihodilo, jak ti čtyři lidé u Podrazilů kolem stolu sedící jsou šťastni! Kristián zůstal i dnes nemluvou; hlubokým pohnutím sotva slova promluvil. Za to Jeník vypravoval, ale jedno přes druhé; neboť jeho radost nebyla menší než Kristiánova.

Pověděl také, že Kristiánovi, poněvadž tak udatně bojoval a ve službě oslepl, ostatní léta slevili, jeho pak že uznali k další službě za neschopného.

Když Jeníkova matka vojáčkům stlala dole ve světnici, prosil Kristián, aby si směl lehnouti na půdu; i musili mu vyhověti. Když Baruška odcházela, řekl jí bratr: „Brzo si pro tebe přijdu.“

„Ale zůstaneš pak u nás,“ dodal Jeník usmívaje se.

„Chvála bohu,“ pravila matka, „však už po tom toužím.“

Jeník doprovázel nevěstu svou jako za oněch podzimních nocí. Teď byl mráz, ale k nim zavítalo jaro.

Nahoře, na tmavé půdě klečel voják adamita u staré postele, na níž nemocná jeho matka tak dlouho v bolestech byla ležela. Sepjal mozolné,

těžké ruce a hleděl ku hvězdám, jež malým okénkem v lomenici naň vlídně mrkaly. Děkoval vroucně bohu, že ho zachoval i sestru, že naklonil jí také mysl mladého, hodného Jana. Mírná vláda nastala, a nikdo nebude jich pronásledovati. „Hledal jsem Hospodina, a vyslyšel mne, a ze všech přístrachů mých vytrhl mne.“

Jak radostné bude z rána těch našich známých procitnutí! Pohlédnou před se a uvidí jasným, teplým světlem ozářenou budoucnost, kynoucí jim štěstí klidného života rodinného.